راځئ کیسه ولیکو

Download from:aghalibrary.com

لیکوال:نصیر احمد احمدي

د چاپ کال: ۱۳۹۰ ل

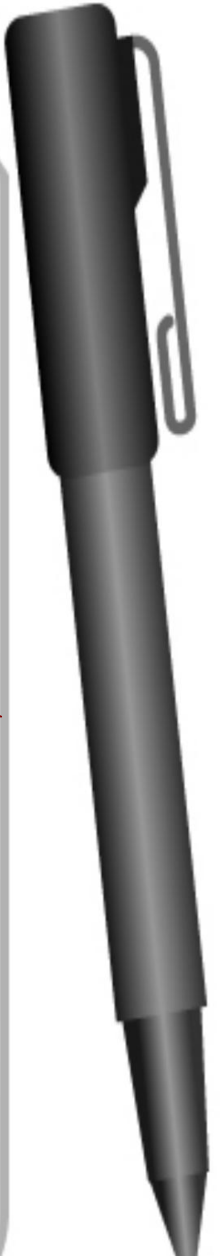

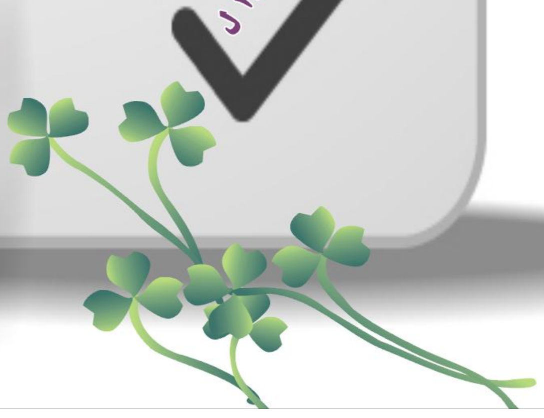

د لیکوال چاپ شوي اثار:

سړه سیلۍ	(د لنډو کیسو ټولګه)
مینه	(د لنډو کیسو ټولګه)
د واورې سړی	(د لنډو کیسو ټولګه)
بوډا او د لېوانو پلونه	(ناول)
رڼا	(ناول)
بوربوکۍ	(ناول)
خونکار	(ناول)
په فلسفه کې تلپاتې پېښې	(ژباړه)
راځئ کیسه ولیکو	

کیسه ولیکو

د کتاب پېژندنه :

نـــــوم	:	راځئ کیسه ولیکو
لیکوال	:	نصیر احمد احمدي
د چاپ کال	:	۱۳۹۰ل کال
انلاین چاري	:	مختار احمد احسان - د لراوبر کتابتون

www.Larawbar.com

LARAWBAR

آیا کیسه لیکلی شئ؟

له ځانه پوښتنه وکړئ ! آیا کیسه لیکلی شئ؟

بیړه مه کوئ ! یوه شېبه د کتاب پاڼې سره ورولئ، کیدای شي نورې جملې وروسته ولولئ !

څه پریکړه مو وکړه؟ "هو "که "نه" د کیسې لیکل کوم جادو نه دی، نه هم په لوړو زده کړو پورې اړه لري.

زه ماشوم وم، انا به مې تل کیسې راته ویلې، هغه کوچۍ وه، په لیک لوست نه پوهیده، خو کله چې به یې کیسې ته خوله جوړه کړه، تر پایه به یې ورسره وړلم، ما به کله کله خپلو خویندو او ورونو ته کتل، ټولو به د انا ګونځې ګونځې خولې ته وچې سترګې نیولې وې، د لاټین په رڼا کې به په خړ دیوال لوی لوی سیورې ښکاریدل، خو حرکت یې نه درلود، غلي به ناست ول. کله کله به د انا له غږ سره د چونګښو کورړا هم ګډه شوه، نور هیڅ هم نه اوریدل کېدل.

انا نه لوستې ښځه وه او نه یې هم په فني توګه کیسې زده کړې وې،خو هغې خوږې کیسې ویلې، دا په طبیعي توګه د کیسو په ویلو کې تکړه وه.

بېرته به خپلې پوښتنې ته راوګرځو، څه فکر مو وکړ؟ کیسه لیکلی شئ؟

"نه" مه وایاست ! "هو" د امید نښه ده، خو که زړه نازړه یاست، دوو پوښتنو ته ځواب ورکړئ !

۱_آیا د لنډو کیسو او ناولونو له لوستلو سره مینه لرئ؟

۲_غواړئ چې کیسه ولیکئ؟

که څوک له نجار سره شاګرد وي، خو له نجارۍ سره مینه ونه لري، هغه به هیڅکله هم ښې دروازې او کړکۍ جوړې نه کړي، دا یوازې یو مثال و. هر کار همداسې دی. لیکوالي هم په زور نه زده کیږي، لومړی شرط مینه ده. که د لنډو کیسو له ویلو او یا هم لوستلو سره مینه ولرئ، کیسه لیکلی شئ، ان که مو په

ټول ژوند کې هم کیسه نه وي لیکلې، پروا نه کوي، ځان وازمایئ ! دا کار دومره ستونزمن نه دی.

خو ځنګه کیسه ؟

زموږ کلی ډېر کوچینی دی، ټول اووه کوره یو. یوه ورځ د کلي ځوانان سره راټول شول، په میله ووتو، په یوه شنه دره کې مو د یوه لوی توت سیوري ته واړول، تر یو څه وخته مو قطعې وکړې، وروسته د دیګ د پخولو وخت شو. زما د تره زوی ځان رامخته کړ، دی نوی له ایرانه راغلی و، ویل یې چې لس رقمه وریجې پخولی شي، خو کله چې یې نیم ساعت وروسته دیګ له دیګدانه کښته کړ، په دیګ کې له اوبو ډکه شوله پرته وه. د خوراک پر وخت له ګوتو نه جلاکیده، نه یې رنګ و او نه یې خوند. یوه ځوان طاقت ونه کړ، په خندا یې وویل: " دا خو لکه لانده ګچ چې په غوري کې راته پراته وي ! " د تره زوی مې په خبره کې ورولوېد، په خوند یې ځواب ورکړ: " ما خو درته وویل چې زه لس رقمه وریجې پخولی شم، دا یې یو اځې یو رقم دی. "

وروسته وپوهیدو چې هغه د وریجو په پخولو کې تکړه نه و.

لنډه کیسه هم همداسې ده، یو څه پوهې او زحمت ته اړتیا لري، که غواړو چې ښه کیسه ولیکو او رانه شوله نه شي، نو باید له مینې سره سره ځینو نورو ټکو ته هم پام وکړو.

دا کوم ټکي دي؟

موضوع

موضوع په مغز کې لومړنۍ جرقه ده، یو څه باید وي چې کیسه پرې ولیکو، که موضوع نه وي، نو کیسه هم نشته، خو څه فکر کوئ، ایا د موضوع موندل ګران کار دی؟
دوه ځوابه لرو، "هو" او "نه" !
که زاړه او تکراري موضوعات را اخلو، ښه یې یو څه ور بدلوو، نو دومره سختي نه لري، که لس دقیقې وخت راکړئ، لس موضوع ګانې به درته پیدا کړم، زړې خبرې ډېرې دي، هر څوک یې موندلی شي، خو که په نویو موضوعاتو پسې وګرځو، زحمت غواړي، کله کله شاید په ورځو ورځو هم یوه داسې موضوع ونه مومو چې د کیسې په لیکلو وارزي.
ځینې لیکوالان ګمان کوي چې د لیکلو له پاره ډېر موضوعات شته، لامل یې دا دی چې دوی نوی فکر نه لري، زړو موضوعاتو ته پښې او لکۍ ورکوي، خو تکړه لیکوالان په اسانۍ قناعت نه کوي، دوی هغه څه را اخلي چې په خپله یې موندلي وي.
شاید پوښتنه پیدا شي چې له بابا ادمه تر دې دمه همدا ژوند دی، نوي څه نشته !
دا خبره سمه ده، یوازې اختراعات نوي دي، خو هره موضوع مختلفې زاویې لري، د نوې زاویې موندل، په خپله نوې موضوع ده.
یو وخت چېرته میلمه وم، پر دسترخوان څو رنګه خواړه پراته ول، خو ماته یوازې یو ډول خوړو ډېر خوند راکړ، ملګري مې په خندا راته وویل: "په کچالو ځان مه مړوه، غوښه در واخله "

حیران شوم، څه چې ما خوړل، د کچالو خوند یې نه درلود ، ښکه (مزه) او بڼه یې د چپلي کباب غوندې وه.
کچالو په هر کور کې پیدا کیږي، دوه درې رنګه یې پخوي، خو زما د کوربه په کور کې همدا کچالو له یوې نوې زاویې پاخه شوي وو ، بلکل نوې، داسې چې ما خوند ترې واخیست او د کچالو ګمان مې نه پرې راته.
د کیسې له پاره هم باید هرې موضوع ته له یوې نوې زاویې (اړخه) وګورو ، که نه نو هماغه اېشېدلي کچالو به وي چې په هر کور کې پیدا کیږي، هر څوک یې پخولای شي او په تالو پورې نښلي.
بې تجربې لیکوالان زاړه موضوعات را اخلي، لږ بدلون ورکوي، خو له لیرې ښکاري چې ایشیدلي کچالو دي، خو تکړه لیکوالان فکر کوي، له نوښت او ابتکار څخه کار اخلي، دوی کچالو له یوې داسې زاویې پخوي چې نوې بڼه او نوی خوند ولري.
موضوعات ډېر دي، خو نوې زاویه یې یوازې په خپل فکر موندلی شو ، ځکه هیڅوخت یو انسان د بل انسان پر ځای فکر نه شي کولای، هر څوک خپل فکر لري او یوې موضوع ته له خپل دیده ګوري.
یو وخت مې یو ملګری مخامخ راته ناست و ، پر کاغذ یې یو انګلیسي عدد ولیکه، پر مېز یې کېښود ، ورو یې وویل:
ـ څو دي؟
وریاده مې کړه !
ـ نهه (9)
ده وخندل:
ـ ماته شپږ (6) ښکاري.
یو هم غلط نه و ، دواړو کاغذ ته له مخالفو زاویو کتل.

هره موضوع همداسې ده، څوک به له یوه اړخه ورته ګوري او څوک هم له بل، هیڅوک نه شي کولای چې د بل چا په ځای فکر وکړي، که داسې وای نو جنایي پولیسو ته به اړتیا نه وه.
خو یوه خبره ده، که د بل پر ځای فکر نه شو کولای، بل ته فکر ورکولای شو.
خو څنګه؟
ځینې ټکې دي چې د ښې موضوع په ټاکلو کې مرسته راسره کوي.
۱ـ که غواړئ چې ښه کیسه ولیکئ ، فکر وکړئ او نوي موضوعات ومومئ، دا له امکانه لیرې خبره نه ده، شاید ستاسو په سیمه، کلي او شاوخوا کې داسې څه وي چې تر اوسه لا څه نه وي پرې لیکل شوي.
۲ـزړو موضوعاتو ته یوه نوې زاویه پیدا کړئ، دا په خپله نوې موضوع ده.
۳ـ زموږ یو استاد و، ده د ژور نالیزم زده کړه راکوله، یوه ورځ یې د خبر له پاره د موضوع د ټاکلو په اړه وویل: "که واورئ چې یوه سپي یو سړی وخوړ، نو دا کومه نوې موضوع نه ده، دا ډول واقعات ډېر پېښیږي ، نه خلکو ته په زړه پوري دی او نه هم د خبر د جوړولو ارزښت لري، خو که واورئ چې یوه سړي سپی وخوړ نو دا د خبر په جوړولو ارزي."
په کیسه کې هم همداسې ده، هره موضوع ښه کیسه نه ورکوي ! ژر قناعت مه کوئ، د کیسې له پاره د عادي موضوعاتو له ټاکلو ډډه وکړئ !
۴ـ هیڅکله لویه او عمومي موضوع مه انتخابوی، که موضوع هر څومره وړه وي، ښه فوکس (تمرکز) لري، لیکوال لاره نه ورکوي او په طبیعي توګه یوه نوې زاویه ورته موندلی شي.
(په دې اړه به کیسو ته د اهدافو د ټاکلو په برخه کې نورې خبرې وکړو .)
۵ـ فکر وکړئ ! نن چیرته لاړئ؟ څه مو واورېدل؟ څوک مو ولیدل؟

موږ هره ورځ له لویو او وړو موضوعاتو سره مخامخ کیږو یا یې اورو، خاندو، خپه کیږو او یا هم داسې څه وینو چې په احساساتو کې مو بدلون راځي، خو شېبه وروسته مو هېر وي
ځیني دا ډول واړه موضوعات نوي وي او په زړه پوري کیسې ورکوي، ښه دا ده چې تل د یادښت یوه وړه کتابچه راسره ولرو او ویې لیکو. باور وکړئ، هره هغه نوې موضوع چې تاسو ته په زړه پورې وي او په احساساتو کې مو بدلون راولي، نورو ته هم د لوستلو وړ ده.
۲ـ انګریز لیکوال ګراهام ګرین د یوه کوچیني عادت له مخې په لیکنه کې بریالی و، ده به د ورځې تر پنځو سوو کلمات لیکل، مختلف کلمات، پرته له فکره، څه چې به په ذهن کې ورتلل هماغه به یې د کاغذ پر مخ راوړل، وروسته به یې چاڼ کړل، څو ټکي به یې ترې راوایستل، حتما به داسې موضوعات پکې ول چې کیسه ترې جوړیدای شوای.
نو هڅه وکړئ چې نوي موضوعات پیدا کړئ، یا هم زړو موضوعاتو ته له نوي دیده وګورئ، زړه موضوع د ټوکې غوندي ده، چې په لومړي ځل اوریدو یې انسان خندوي، خو که تکرار شي مزه یې ځي.

هدف

موضوع مو انتخاب کړه، اوس څه وکړو؟
څه موده وړاندې يو چا له جلال اباد څخه زنګ راته وهلی و، ويل يې:
"لنډه کيسه ليکم، خو نه پوهېږم چې ولې رانه اوږدېږي؟ "
ډېر ليکوالان چې کله موضوع پيدا کړي، له فکر کولو پرته يې په ليکلو پيل کوي، دا ډول کيسې ښې نه راځي، له فوکسه (تمرکزه) وځي، هدف يې نه وي مالوم، يوې بلې خواته غځېږي، نه ليکوال خوند ترې اخيستی شي او نه هم لوستونکو ته په زړه پوري وي، ځکه نو د کيسو د ليکلو له پاره د هدف درلودل مهم دی.
هدف څه ته وايو؟
په دفتر کې کار کوئ، د رخصتۍ وخت دی، له کوره زنګ درته راځي، وايي چې ميلمانه لرو، سودا درسره راوړه!
طبيعي ده چې پوښتنه کوئ.
_ څه شی په کار دي؟
_ په ميلمنو کې يو ناروغه دی، د سا لنډۍ ستونزه لري، ډاکټر ورته ويلي، چې د چرګ ښوروا ښښه! چرګ په کور کې ګرځي، له اخيستلو يې خلاص يو، خو ترکاري نشته!
خبره روښانه شوه، نه د قصابۍ دوکان ته ځئ او نه هم په وريجو پسې ګرځئ، هدف ترکاري ده.
که په کيسه کې هدف و لرو، موضوع هرې خواته نه رانه ځي او په طبيعي توګه غځيږي.

هدف د دیوال د تهداب په څېر دی، که تهداب کوږ او خام وي، نو بد شکله او کمزوري پخخه به وو هو ،
خو څنګه هدف؟
۱_یوه ورځ مي په یوه مجله کي یوه کیسه ولوسته، د کیسي موضوع ډېره عمومي وه، لیکوال هڅه کړي وه چي په کیسه کي د قاتل عواقب انځور کړي. ده په دوو _ دریو مخونو کي دومره خبري را اخیستي وي چي یو ناول پري لیکل کیدای شوی، هري خواته تللی و ،خو یوه خوا یي هم نه وه پوره کړي. زه ونه پوهیدم چي د دي کیسي له لیکلو څخه د لیکوال هدف څه و ، لوستونکي ته یي څه لرل، هغه یي په کومه برخه پوهاوه؟
که واورو چي یو چا قتل کړیدی، په ذهن کي به مو په لسګونو پوښتني را پیدا شي؟
۱_ولي یي قتل وکړ؟
۲_تر قتل مخکي یي څه ډول احساسات درلودل؟
۳_د قتل د عملي کولو له پاره یي څه ډول پلان جوړ کړ؟
۴_مقتول یي څنګه پیدا کړ؟
۵_څنګه یي وواژه؟
_ګټه یي څه وه؟
۷_پولیسو څنګه ونیو؟
۸_د نیولو پر مهال یي څه ډول احساس درلود؟
۹_ کله چي یي کورنۍ خبره شوه، څه یي وکړل؟
۱۰_ قاتل چي کله په زندان کي د پنجرو تر شا په زړو او شلېدلو جامو کي خپله مېرمن او ماشومان ولیدل، له رواني پلوه یي څه حال درلود؟
۱۱_په زندان کي یي ژوند څنګه و؟

۱۲ـ ډوډۍ يې ښه وه؟
۱۳ـ د ازادۍ په اړه يې څه فکر کاوه؟
او په لسګونو دا ډول نورې پوښتنې.
که ناول ليکو کيدای شي چې ياد شوي ټول اهداف پکې راوړو، ځکه په ناول کې مو لاس خلاص دی، هر لور ته يې غځولی شو، خو لنډه کيسه داسي نه ده، د لنډې کيسې له پاره به يو کوچينی هدف ټاکو، کله چې هدف کوچنی و، موضوع هم ښه فوکس پيدا کوي او هر لور ته نه رانه ځي.
غواړو چې په ونه کې د يوې مرغۍ عکس واخلو، هدف مو يواځې په هسکه څانګه کې ناسته مرغۍ ده، ځکه نو په کمره کې ګورو، د کمرې د زوم پر بټنه فشار راوړو، مرغۍ مو د سترګو مخې ته دريږي.
يو بل مثال:
په کوچينيتوب کې مې د عينکو يوه شيشه پيدا کړه، له ليرې مې کاغذ ته ونيوله، خو کاغذ ونه سوځېد، ځکه له شيشې څخه د لمر تېرېدونکې وړانګې د کاغذ په ټولو برخو مساوي لګېدې، خو وروسته مې چې شيشه کاغذ ته ور نږدې کړه، اول په کاغذ کې يو ټکی تور شو، بيا يې اور واخيست.
دلته د لمر وړانګې يواځې په يوه ټکي راټولې شوې. کيسه هم همداسې ده، ووړ هدف ورته وټاکئ، ووړ هدف فوکس لري، کيسه رانه هرلوري ته نه خپريږي.
د پورتني لست ياده شوې هره موضوع يوه کاميابه کيسه ورکوي، مثلا لسمه موضوع را اخلو، د پاڼې په سر کې ليکو:
د کيسې نوم: د پنجرو تر شا
هدف: د دې کيسې له ليکلو څخه يواځې يو هدف لرم، غواړم لوستونکی په دې وپوهوم چې که يو څوک قتل وکړي، نو د زندان د پنجرو تر شا به د خپلې ښځې او ماشومانو په ليدو له رواني اړخه څومره ځوريږي؟

د کیسې هدف و ټاکل شو، که دا هدف په کاغذ کې لیکلی وي او د کیسې د لیکلو پر مهال لیکوال کله کله ورته وګوري، نو په لیکنه کې به هیڅکله بله موضوع ورګډه نه کړي، په دې پسې به نه ګرځي چې د قتل تخشه څه وه؟ ولې یې قتل وکړ؟ پولسو څنګه ونیو؟..... او داسې نورې پوښتنې، ځکه دلته اصلي هدف لیکل شویدی، هدف دا دی چې قتل مه کوه! که نه ستا به هم د خپلې کورنۍ لیدو ته سترګې وخیژي.

هره هغه خبره چې په هدف پورې اړه نه لري او بلې خواته ځې، بله کیسه پرې لیکلی شو، خو په دې کیسه کې ځای نه لري.

د کوچیني هدف ټاکل کیسه چاښوي او اضافه خبرې ترې باسي، هڅه وکړئ چې وړه موضوع انتخاب کړئ، فکر ورته وکړئ، هدف ورته ولیکئ او کیسه د هدف له مخې وغځوئ.

۲ـ د هدف ټاکل د لیکوال فکر راټولوي، کله چې فکر راټول شو، ذهن مو یواځې د موضوع په هغه زاویه راګرځي چې کیسه پرې لیکو.

یو څوک شطرنج ته ناست دی، هدف یې د لوبې ګټل دي، دی د لوبې تر پایه د بل څه په اړه فکر نه کوي، یواځې د شطرنج تختې ته ګوري، فکر یې سره راټول دی، یو ساعت، دوه ساعته، درې ساعته، یواځې د لوبې د ګټلو په اړه فکر کوي.

کیسه هم همداسې ده، که هدف ورته ولرو، فکر به مو یواځې د هدف په لاسته راوړلو پسې ګرځي، ژور فکر به کوو، نتیجه به یې ښه وي.

۳ـ د هدف ټاکل د تصویر په جوړونه کې هم مهم رول لري، مخکې مو یادونه وکړه چې د کیسې له پاره باید کوچینی هدف ولرو، د هدف درلودل کیسه تصویري کوي او نوي تصویرونه مو په ذهن کې راګرځي.

بېرته د شطرنج مثال ته را ګرځو.

په کوټه کې هر څه دي، مېز، چوکۍ، غالۍ، پردې، پر دیوال را ځړېدلې تابلوګانې، د دیوالي ساعت ټکا....هر څه، خو د شطرنج لوبغاړی په دې یوه پسې هم نه ګرځي، هدف یې یوازې د شطرنج ګټل دي، شطرنج خپله تخته لري، دی یوازې همدې تختې ته ګوري، ټول پام یې سپینو او تورو خانو او د شطرنج دانو ته دی، کله کله د حریف لاس هم تختې ته ور اوږدېږي، دی یې یوازې ګوتو ته ګوري، خو له ګوتو سره یې کومه علاقه نه لري ، د هغه لستوڼې ته یې هم سترګې نه ور اوړي، په دې پسې یې نه ګرځي چې رنګ یې څه دی او په څه ډول تار ګنډل شوی، دی یوازې د حریف په ګوتو کې نیولې دانې ته ګوري چې چېرته یې ږدي او د ده راتلونکی حرکت به څه وي؟
لوبغاړی یوازې د شطرنج تختې ته دقیق دی، که یو مچ پر تخته کښیني شړي یې ، وروسته بیا په دې پسې نه ګرځي چې ده ته نږدې د چایو په پیاله کې ولوېد که په بله خوا لاړ، ان د دانو (پاچا ، وزیر، اس، پیاده) شکلونه یې هم په ذهن کې حک شویدي، که یې څوک د ظاهري جوړښت په اړه پوښتنه وکړي، ستونزه نه لري، ښه یې ورته تشریح کولای شي.
لوبغاړی د خپل هدف په لاسته راوړلو کې دومره ژور تللی چې د شطرنج د تختې پر سر د دوړو ذرې هم ویني.
څکه نو کیسې ته د کوچیني هدف ټاکل، هغه تصویرونه راباندې ویني چې تر اوسه د بل لیکوال پام نه وي ور اوښتی. که کیسه هدف ولري، عمومي، تکراري او اضافه تصویر به ور نه کړو، تصویرونه به دقیق وي، فکر به مو یوازې د شطرنج په څلور کونجه تخته کې راټول وي او له موضوع وتلي تصویرونه به نه را اخلو.
۴_ د هدف درلودل د اضافه خبرو مخه نیسي.

د فوټبال لوبه به مو ليدلې وي، لوبغاړي نوي دقيقې منډې وهي، هدف يې مالوم دی، ګول وهل او مقابلې ډلې ته ماته ورکول.
د لوبې پر مهال لوبغاړي څه وايي؟
د دوی ټولې خبرې يواځې د لوبې په اړه وي، نه تيره لوبه او نه هم راتلونکې، هماغه ساعت ، د هماغه لوبې له پاره چيغې وهي....
"پاس راکړه ! مخکې شه، حريف ونيسه، ګول... "
دوی په نوي دقيقو کې د بل څه په اړه فکر نه کوي، نه د سياست په اړه غږيږي، نه د خوراک غم ور سره وي او نه هم دا وايي چې پاچا دوې اوزې لري او که نه؟ !
ټول فکر، هواس او خبرې يې يواځې د لوبې ګټلو ته ځانګړي کړي وي، د فوټبال په مستطيل شکله ميدان کې راګرځي، نه اضافه خبرې کوي او نه هم بله موضوع مينځته را اچوي.
لنډه کيسه هم همداسې ده، که هدف ولرو، همدا هدف مو په طبيعي توګه اضافه خبرو ته نه پريږدي، کرکټرونه به بيځايه نه غږوو، هره جمله به مفهوم او مانا لري او په هدف پورې به تړلې وي.
په عمومي توګه، هدف په کاغذ کې د ليکلي ادرس غوندې دی، که ادرس درسره وي، په ګڼ او نابلده ښار کې په اسانۍ سره هغه ځای موندلی شئ چې هدف مو وي.

د کیسې نوم

یو وخت مې د یوې مجلې پاڼې سره اړولې، یوه کیسه مې پیدا کړه، لیکلې و:
لنډه کیسه
ځوانیمرګ
که تاسو دا نوم واورئ ، په ذهن کې به مو څه درو ګرځي؟
که نور نه وي نیمه کیسه خو درته روښانه شوه، په دې خو وپوهیدئ چې یو څوک به وژل کیږي، یا به هم په خپله مري، هغه هم په ځوانۍ کې !
زمونږ ډیر لیکوالان خپلو کیسو ته همدا ډول نومونه ټاکي.
" ارمان یې پوره شو ، شهید ، نیمه خوا مینه، دوې جنازې..او داسې نور "
دا هغه نومونه دي، چې د کیسې تلوسه له مینځه وړي، لوستونکی مخکې له مخکې د کیسې په محتوا پوهیږي، د کیسې له ویلو خوند نه اخلي.
خو که چیرې کیسه د کیسې له نوم سره سمه پیل شي، دومره جدي ستونزه نه ده.
مثلا: که د کیسې نوم (غلا) وي او په پیل کې کیسه په غلا شروع شي بیا پروا نه کوي.
غلا
احمد په بیړه د پولیسو ماموریت ته زنګ وواهه، په وارخطایي یې وویل:
_هلو ، هلو ! هیله کوم ! مرسته راسره وکړئ، زما کور ته غل راغلی، په هغه بله کوټه کې یې صندوقونه خلاص کړي. توپانچه هم ورسره ده.
په دې توګه کیسه نه واضح کیږي او تلوسه یې له مینځه نه ځي. په دې اړه به د کیسې د تلوسې په برخه کې په تفصیل سره خبرې وکړو.

د کيسې نوم ډېر ضروري دی، ډېر وخت يواځې نوم د دې لامل کيږي چې پر يو چا کيسه ولولو.
تاسو به په تلويزيونونو کې تجارتي اعلانونه ليدلي وي، سوداګر د دې لپاره اعلان کوي چې خپلو تجارتي اجناسو ته خريدار پيدا کړي، دوی د اعلانونو د جوړولو او خپرولو لپاره لګښت په غاړه اخلي، له اعلان جوړوونکو غواړي داسې اعلان ورته جوړ کړي چې د ليدونکو پام ور واړوي ، په بله مانا سوداګر د اجناسو د پلورلو له پاره تبليغ کوي، د کيسې نوم هم همدا سې دی، که يې مانا او تلوسه درلوده، کيسې ته تبليغ دی، په ډېرو يې لوستی شی.
ځوک نه شي کولای چې ستاسو کيسې ته نوم وټاکي، ځکه کيسه تاسو ليکلې او تر هرچا پخپله ښه نوم ورته ټاکلی شئ، خو په ځو ټکو کې لنډه مشوره درکولای شي:
۱_هيڅوخت کيسې ته داسې نوم مه ټاکئ چې نوم د کيسې محتوا روښانه کړي.
۲_په نوم کې خپل شخصي قضاوت مه ور ګډوئ،مثلا: ښه سړی، بد هلک، هوښيار، ساده، ښکلی، بدرنګه، مظلوم، ظالم... او داسې نور.
۳_کيسې ته هوايي نوم مه ټاکی، نوم بايد د کيسې له محتوا سره تړاو ولري، خو نه دا چې کيسه روښانه کړي.
۴_ اول ماشوم پيدا کيږي، بيا نوم ورباندې ږدي، نو لومړی کيسه وليکئ، بيا نوم ورته وټاکئ، د دې کار ګټه دا ده چې ليکلې کيسه مو په ذهن کې ناسته ده، يو عمومي تصوير ترې لرئ، هره خوا يې سنجولی شئ ، کيدای شي په زړه پورې نوم ورته پيدا کړئ.

د کیسې پیل او تلوسه

د کیسې د جوړښت په اړه یوه اروپایي لیکوال (نوم یې رانه هیر دی) پخه خبره کړېده:

" کیسه د مار غوندې ده، سر، مینځ او لکۍ لري، پښې او لاسونه نه شو ورکولای. "

لومړی به د کیسې د پیل او تلوسې په اړه خبرې وکړو.

څه موده مخکې مې یو انګریزي فلم وکوت، لومړنۍ یوې دقیقې یې اړ ایستم چې پوره یونیم ساعت تلویزیون ته کښېنم.

ولې؟ ما څه ولیدل؟

یو ځنګل و، ګڼ ځنګل، هسکې ونې یې درلودې، په چوپه چوپتیا کې یو څوک پر وچو پاڼو وخوت، یو تور مار تر یوې وچې څانګې را تاو شو، کمره د یوه بنیادم پښو ته سیخه شوه، سرې منډې وهلې... ما یې د ساه ایستلو غږ اورېده...کمره د سړي مخ ته برابره شوه، دی ځوان و، له خولې یې وینې بهېدلې، ګرېوان یې په ختو لړلی ښکارېده.

سړی څو ځایه ولوېد، بېرته پورته شو، ناڅاپه ودرېد، په وارخطایۍ یې پورته وکتل، یو لوی سیوری ورباندې راغی، پرې ور ټیت شو. ځوان خپلو سترګو ته لاس ونیو، یوه تیره او وحشتناکه کوکه یې له خولې را ووته. یوه رڼا او د یوې دقیقې ختم.

دوهمه صحنه له عادي ژونده پیل شوه، ښار و، دیوې کورنۍ پنځو غړو(مور، پلار او د دوی دریو اولادونو میلې ته د تګ تیاری نیوه. دا چې د فلم پاتې

برخې څنګه وي او څه پېښ شول، په دې اړه به د کیسې د مینځ او تلوسې په برخه کې خبرې وکړو.
خو زما په ذهن کې د فلم لومړنۍ یوې د قیقې پرله پسې پوښتنې را ولاړې کړې:
دا سړی څوک و؟ په ځنګله کې یې څه کول؟ ولې یې منډې وهلې؟ له څه شي وېرېدلی و؟ له لاړو سره یې وینه ولې راتله؟ چا لاس ور اچولی و؟ ځناورو برید پرې کړی و؟ څه خبره وه؟ هغه سیوری د څه و؟ سړي ولې چیغه کړه؟ ایا مړ شو، ایا ایا ایا....په لسګونو نورې پوښتنې، .دا سې پوښتنې چې ما یې ځواب غوښت ، بله لاره نه وه، د فلم د پیل یوې دقیقې پوره یونیم ساعت تلویزیون ته کینولم.
له تخیل څخه به رښتیني ژوند ته راشو.
که په کور،کلي کې یو څوک د یوې پیښې کیسه را ته کوي، نو اصله خبره په پیل کې یادوي:
_ خبر شوې؟
دلته اوریدونکی په طبیعي توګه له موضوع سره دلچسپي ښیي.
_نه ! څه خبره ده؟
_فلانی مړ شو.
اوریدونکی ټکان خوري ، یودم یې په ذهن کې پوښتنې را ولاړیږي:
_ ولې؟ هغه خو روغ .جوړ و؟ تېره ورځ مې ولید ، غنمو ته یې اوبه ور خوشې کړې وې، څه ټکه پرې پریوته؟ چا وواژه، که له بامه را ولوید؟....
اوریدونکی غواړي چې د خپلو پوښتنو د ځواب له پاره په کیسه خبر شي، دی تلوسه لري، نا ارامه دی، خو لومړی تن شاید په عادي توګه کیسه داسې پسې وغځوي:
_سهار له کوره ووت، ویل یې چې سودا راوړم، خپل زوړ بایسکل یې تر ښکرو ونیو ، خو کله چې پاخه سړک ته وخوت، موټر وواهه !

یا شاید د کیسې بیان تر دې هم سوړ وي، خو د اورېدونکي تلوسه لا نه ده سړه شوې، دی لا د خپلو پاتې پوښتنو ځواب ته ماتله دی، که څه هم وروسته د هغه یوه یوه پوښتنه په خپل وار سره ځواب شوه، خو دی یې اړ کړ چې کیسه تر پایه واوري.

یا یوه بله خبره،. احمد راځي، ناڅاپه محمود ته وایي چې (علي) کور واخیست. محمود ته پوښتنې پیدا کېږي:

ـ ده خو د بیګاه نه لرل، دومره پیسې یې له کومه کړې؟ غلا به یې کړې وي، نه والله، حتما یې د پیسو لپاره څوک وژلی دی، . نور نور نور....

دلته محمود ته تلوسه پیدا شوه او غواړي چې پوښتنې یې حل او په کیسه پوه شي.

په دغو مثالونو کې قوي خبره او داسې څه چې وروسته تشریح ته اړتیا لري او اوریدونکی تر پایه ورسره ساتي، په پیل کې وشوه.

هر هغه پیل چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي، دا زور لري چې کیسه تر پایه پرې ولولو.

خو قوي پیل قوي فکر غواړي، داسې یو فکر چې لوستونکی د کتاب اېښودلو ته پرېنږدي.

موږ دوه ډوله ادبیات لرو: کلاسیک او معاصر. په کلاسیکو ادبیاتو کې فولکلوریکي کیسې هم راځي. ډېری دا ډول کیسې له ((و نه وو)) شروع شوېدي، یوه بیلګه:

" وو نه وو د خدای کړه وو، د بنده ورته کاته وو، په پخوا زمانو کې یو پاچا و، ده زوی نه درلود، په زیارتونو وګرځېد، تاویزونه یې په غاړه کړل، د طبیبانو دواوې یې وخوړې، خو پلار نه شو. یو سهار یې یو ملنګ دروازې ته ودرید، پاچا ته یې یوه منه ورکړه، نیمه ده وخوړه او نیمه یې هم میرمنې.

نه میاشتې ، نه ورځې ، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای ګلالی زوی ورکړ. پاچا خوشاله و ، ټول خلک یې راوبلل، جشن یې ونیو ، ا ووه شواروزه یې دوام وکړ.
وخت تېرېده، ماشوم په ناز او نعمت کې را لوی شو، د ځوانۍ مرحلې ته ورسېد، یوه ورځ یې له یوې بوډۍ څخه دیوې ښاپیرۍ د ښایست خبرې واورېدې، ده هوډ وکړ چې ښاپیرۍ به خپلوي، خو هغې ته رسېدل اسانه خبره نه وه، شرطونه یې لرل. شهزاده باید اوسپنیز بوټونه په پښو کړي وای، تر اوو غرونو اوښتی وای، زمری یې وژلای وای ،له دیوانو سره مخامخ شوی وای او په پای کې یې له یوه ښاماره د هغه اووه سرونه غوڅ کړي وای.... "
له "وو نه وو " تر اوسپنیزو بوټونو پورې اصلي کیسې درې مخه نیولې وو. دا پخواني نکلونه دي، په هغه وخت کې ښه و ، اوس هم په غوږو ښه لګېږي، خو نن بله دنیا ده، هر څه بدل شوي، وده یې کړې، نوښت پکې راغلی. ادبیات هم همداسې دي، اوسنۍ کیسې له پخوانیو سره توپیر لري، که څوک غواړي چې اوس کیسه ولیکي باید له اوسپنیزو بو ټونو ، د سفر پرېکړه او د شرطونو له یادولو څخه یې پیل کړي. دا هماغه خبرې دي چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړولی شي. که نه نو په لوستونکي یې څه چې پاچا زوی لري که نه، ډېر خلک بې اولاده دي، یو دې دی هم وي.
د اوسپنیزو بوټونو په پښو کول، لوستونکی د کیسې لوستلو ته هڅوي، په ذهن کې یې پوښتنې را ولاړېږي. ولې ؟ د څه له پاره؟ چیرته ځي؟ څنګه ځي؟ څه کوي؟...
په پیل کې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړه، وروسته بیا په ډېره ساده توګه کیسه له هماغه (وو نه وو) سره تړلی شې، خو شرط دا دی چې دا لینک او ارتباط باید ماهرانه وي.

مثلا:
شهزاده او سپنیز بوټونه په پښو کړل، توره یې را واخیسته، اس ته یې وکتل، د ښتې اوږده وېښتان یې باد رپول...
د اس پر تندي یې لاس تېر کړ، ورو یې وویل:
ـ اووه غرونه مې تر مخې دي، له زمریانو سره به څه کوم، دیو هم د تور غره په تورو ډبرو کې راته پټ دی، خدای خبر! زه به خپله مینه تر لاسه کړم؟!
شهزاده پر یوه هواره تیږه کیناست، سر یې وځړېد، د لاس اوږدې ګوتې یې په خپلو تورو وېښتو کې تېرې کړې، د خپل پلار خبره یې سترګو ته ودرېده، پلار یې په ژړا کې چیغې وهلې!
ـ د ښاپیریانو له وطنه لیرې ګرځه! خطر لري، ما یواځې مه پرېږده!
پاچا همدا یو زوی درلود، شل کاله مخکې یې اولاد نه کېده، دی په زیارتونو وګرځېد، تاویزونه یې په غاړه کړل، د طبیبانو دواوې یې وخوړې، خو پلار نه شو، یو سهار یې یو ملنګ دروازې ته ودرید، پاچا ته یې یوه مڼه ورکړه، نیمه ده وخوړه او نیمه یې هم میرمنې، نه میاشتې، نه ورځې، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای یو ګلالی زوی ورکړ او ....
په دې توګه کیسه تر او سپنیزو بوټونو را ورسوه او وروسته د کیسې قهرمان د شرطونو له پوره کولو سره مخامخ کړه.
دا ډول پیل د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را پیدا کوي، تلوسه ډېروي، دومره زور لري چې کیسه پرې ولولو.
دلته لیکوال یوه بله ګټه هم کولای شي، لوستونکی له شهزاده سره، چې د کیسې اصلي کرکټر دی، ځان خواخوږی ښیي، د هغه په قالب کې ننوځي، پوهیږي چې سختې ته یې ملا تړلې ده، دی د پلار یو زوی دی، پلار یې هیلې او ارمانونه لري، نو دی به د دغو شرطونو په پوره کولو کې بریالی شي؟ زمریانو

ته به څنګه ماته ورکوي، له دیو نه به په څه ډول خلاصیږي.. او داسې نورې پوښتنې او اندیښنې چې د شهزاده په اړه له لوستونکي سره پیدا کیږي. لوستونکی ځان د کیسې قهرمان ته تر ټولو نږدې ګڼي او له هغه سره پل په پل ګام ږدي.

زموږ ډېرې کیسې له ماضي څخه شروع او حال ته راځي ، دا هم کله کله خوند لري، خو موږ باید د کیسو له نورو جوړښتونو څخه هم ګټه واخلو. کله یې په حال پیل کړو، ماضي ته لاړ شو او کله له حاله د یو چا تېر ژوند ته ور وګرځو، بېرته خپل ځای ته راشو او راتلونکی یې پسې و څېړو، او کله یې هم د راتلونکي پلان په اړه خبرې وکړو، بېرته حال یا ماضي ته لاړ شو. په دې توګه به مو کیسې، ناولونه او هره بله لیکنه له یو رنګه والي څخه ساتلي وي.

مخکې تر دې چې کیسه ولیکئ، اول د کیسې عمومي چوکاټ په ذهن کې جوړ کړئ، یا یې هم د کاغذ پر مخ راوړئ، هر هغه څه چې په کیسه کې ډېر کشش ولري، د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې راولاړې کړي او یا هم قوي غوټه پکې نغښتې وي، هغه په پیل کې راولئ، د پیل دوې ـ درې جملې کولای شي چې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړي، وروسته بیا یوه یوه پوښتنه ځواب کړئ او لوستونکی تر پایه درسره وساتئ.

زموږ ډېر لیکوالان کیسې له هماغه (وو نه وو د خدای کړه وو) څخه پیلوي، خو د کیسې د پیل او نوښت له پاره ډېرې لارې لرو چې یو څو نمونو ته په لنډه توګه اشاره کولای شو:

۱ـ موږ کولای شو چې کیسه وار له واره په لنډو ډیالوګونو پیل کړو:

ـ ته د باز ګل قاتل یې !

ـ نه ! باور وکړه ! زه هغه نه پېژنم !

ـ دا چاړه مې ستا په موټر کې پیدا کړه، عدلي طب وايي چې د چاړې پر لاستي ستا د ګوتو نښې دي.
د ځوان سر وځړید، سلګۍ يې شوې، یوه شیبه غلی و، وروسته يې په بیړه پورته وکتل، د څارنوال غتې سترګې له سرو زګونو ډکې وې.
ځوان د مېز پر سر ایښې چاړې ته سترګې ور واړولې، تر لاستي پر وینو سره وه، یودم يې وویل:
ـ خو دا چاړه زما نه ده، قسم خورم!
څارنوال د ځوان ګرېن ته لاس ور واچاوه، جټکه يې ورکړه، د مېز پر سر ایښی تلیفون وشرنګید، د ځوان ګرېن يې پرېښود، ګوشۍ يې ور پورته کړه، په ستړي غږ يې وویل:
ـ هلو؟
یوه شیبه غلی و، وروسته يې یودم چیغه کړه:
خو زه ثبوت لرم!
دا وخت د کوټې دروازه وټکېده....

۲ـ کیسه له تصویر نه هم پیلولای شو:

ـ نجلۍ منډې وهلې، ټکرۍ يې شخېده، لوڅې پښې وه، ناڅاپه کېناسته، له ښۍ پښې څخه يې ازغی ویست، بېرته يې منډه کړه، شیبه وروسته د رود غاړې ته ورسېده، اوبو ته يې وکتل، سره اوښتې، پر سر يې سپین ځګونه روان ول، د توپک ډز شو، مرمۍ يې پښو ته نږدې په یوه پلنه ډبره ولګېده، شنهارۍ يې پورته شو.

نجلۍ شا ته وکتل، د غونډۍ په پيڅکه کې دوه تنه ښکارېدل، د دې خواته یې منډې ور وهلې، یو ودرېد ، د ټوپک نلۍ یې ور واړوله، نجلۍ ټوپ کړل، په سپينو ځګونو کې ورکه شوه...

۳ـ په پيل کې د يوې پوښتنې پرېښودل:

خداينور سره ساه واخيسته، کولبه يې د پټي په مينځ کې ودروله، روان شو، د لښتي په غاړه د توت د ونې سيوري ته کېناست، پټي ته يې وکتل، د کولبې غوايانو د شدياري په وچو لوټو بوی کېښ.
خداينور يو سوړ اسويلی ويست، تندي يې ګونځې پيدا کړې، له ځان سره يې وويل:
ـنه کيږي ! دا پردۍ دهقاني به تر کومه کوم؟ زه پيسو ته ضرورت لرم، ډېرو پيسو ته، ولور مې په مخکې دی.
يوه شېبه فکر يووړ، وروسته يې يو دم وويل:
ـاته لکه ! ډېرې پيسې دي، خو څنګه؟ !
ولاړ شو، ګړندي ګامونه يې واخيستل، د کلي خواته يې مخه کړه...د ملک غوايان په شدياره کې ولاړ ول....

۴ـ د کيسې په پيل کې د دوو متضادو نظرونو راوړل:
ګلدين د پړي په يوه سر کې له اوسپنې جوړ لوی چنګک وتاړه، پورته يې وکتل، د سپوږمۍ په رڼا کې د کلا هسک دېوال ويروونکی ورته وايسېد ، دېوال تر سره هوار و، يواځې ځای ځای د راوتليو لوټو سيوري ښکارېدل، تر څنګ ولاړ په عمر پاخه سړي ته يې وکتل، ورو يې وويل:

_له وسه مې تېره ده !

سړی په خبره کې ورولوېد:

_ مه کوه ! ته ځوان يې، بايد تر دېواله واوړې، اوس يې وخت دی ! د پلار غچ دې واخله !

ځوان يودم شاته شو ، په تيټ وبرېدلي غږ يې وويل:

_ما خو سهار هم درياده کړه ! زه څوک نه شم وژلای !

سړي د واسکټ جيب ته لاس کړ ، توپانچه يې راوايسته، د ځوان په لاسو کې يې کېښوده....

دا يوائې يو څو نمونې وې، موږ کولای شو چې د کيسې لپاره تر ډېره پېښه پېيل انتخاب کړو ، په پېيل کې پوښتنې راولاړې کړئ، له نوښت څخه کار واخلئ او هره کيسه له يوې نوې زاويې پېيل کړئ !

نوښت د کيسې مالګه ده.

د کیسې منځ او تلوسه

زموږ ډېر لیکوالان د کیسې تلوسه ترپایه نه شي ساتلی، غو ته ډېر ژر ترې پرانیستل کیږي او لوستونکی مخکې له مخکې په دې پوهیږي چې خبره څه ده؟

د کیسې په مینځ کې باید کوم ټکي په پام کې ونیسو؟ څرنګه کولای شو، چې تلوسه تر پایه وساتو؟

ښېرته به د فلم پاتې برخې ته راوګرځو.

موږ فلم له کیسې څخه نه شو بېلولی، هر فلم ته لومړی کیسه لیکل کیږي، وروسته په سناریو اوړي او د سینما پر پرده راځي، زه نه غواړم چې ټول فلم درباندې وګورم او هره برخه یې له کیسې سره پرتله کړم، یواځې دومره وایم، چې زما له خپل دیده د کیسې پیل باید څنګه وي او په پاتې برخه کې یې په څه ترتیب تلوسه ساتلی شو.

د فلم په دوهمه صحنه کې یوې کورنۍ مېلې ته د تګ تیاری نیوه، ډېر وخت یې واخیست، خو زه یې ستړی نه کړم، ځکه زما پوښتنې لا نه وې ځواب شوې، ما یې ځواب غوښت.

دریمه صحنه په ښکلې منظره پیل شوه. یو کوچنی موټر د یوه شنه ځنګله په مینځ کې پر پوخ سړک روان و، په موټر کې ناست کسان خوشاله ښکارېدل، خندل یې، په خپل منځ کې یې ټوکې سره کولې. ناڅاپه یې د سړک پر غاړه یو بل موټر ولید، چې پر یوه خوا کوږ و. دوی ودرېدل، د ولاړ موټر ښیښې ماتې وې خو د ټکر کومه علامه یې نه درلوده. په موټر کې د ښکار اسباب او یو کوټ ښکارېده. پلار د کوټ جیب ته لاس کړ، له څو نوټونو سره یې یو د هویت کارت

را ویست، په کارت کې د هغه چا عکس و چې ما د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې لیدلی و.
زما یوه پوښتنه ځواب شوه، هغه سړی ځنګله ته د ښکار په نیت راغلی و. خو لا مې نورې پوښتنې په ذهن کې ولاړې وې.
په بله صحنه کې د کورنۍ غړي د خیمې د درولو لپاره د مناسب ځای په لټه کې ول، دوی د ګڼو ونو په مینځ کې یو هوار وړوکی چمن ومومند، د ا وخت دیوه هلک تر مخ یوه تېزه رڼا تېره شوه، دی وارخطا شو، مور ته یې وویل، خو هغې وخندل، خیال او وهم یې وباله، خپل زوی ته یې ډاډ ورکړ چې هیڅ خبره نشته.
دلته زما یوه بله پوښتنه هم ځواب شوه. هر څه چې وې ، خو د پیل په یوه دقیقه کې چې ما کوم سړی ولید ، له انسانه او یا هم له کوم ځناوره نه وو وېرېدلی، دا بل څه و.
د سپوږمۍ په رڼا کې یوه خړه ښمه ولاړه وه، چارچاپېره یې هسکې ونې ښکارېدلې، ناڅاپه د ښمې پر ټاټ یو څه ولګېدل، وړې نجلۍ چیغه کړه، په خیمه کې ځراغ بل شو ، ټول د باندې راووتل ، مور د خپلې ماشومې لور مخې ته ودرېده، د خیمې پر ټاټ وینې روانې وې، لاندې پر شنه چمن د بنیادم لاس پروت و.
ما د لستوڼي د ټوټې له رنګه و پېژاند چې لاس د هغه سړي دی چې د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې مې لیدلی و. بله پوښتنه مې هم ځواب شوه، سړی مړ و.
فلم تر پایه له تلوسې ځخه ډک و، مور او پلار په مرموزه توګه وژل کیږي، اولادونه ستونزې ویني ، هره نوې صحنه نوې پوښتنې پیدا کوي او تر پا یه مې له ذهن ځخه په نوبت یوه یوه پوښتنه وځي.
د فلم وروستۍ صحنه روښانوي چې دا قتلونه د څه لپاره وو او چا تر سره کول. د ځنګله اروا چې د یوې لویې ونې په اره شوې مونډه کې اوسېده، وخت په

وخت د باندي راوته او له هغو انسانانو څخه يې غچ اخيست چې په بېرحمۍ سره يې د ځنګله ونې و هلې او حیوانات يې ښکار کول.
زما ټولې پوښتنې حل شوې او د فلم د مینځ پېښو او تلوسې هم تر پایه تلويزيون ته کينولم.
په لنډه کیسه کې هم تلوسه همداسې ساتلی شو. غوټه باید ورو ورو وسپړو، يوه يوه پوښتنه ځواب کړو او لوستونکی د کیسې لوستلو ته تر پايه اړ باسو.
يو بل مثال:
يو سړی له کاروانه پاتې شوی و، دښته وه، ګرمي وه، ښږدې و چې له تندې مړ شي، پر آس سپور يو بل تن پرې ورپېښ شو، د آس پر زين پورې د اوبو يوه پټک ټال خوړ، مړژواندي سړي د اوبو خواست وکړ، خو سپور ورته وويل چې دی په خپله اوږد منزل په مخکې لري، اوبه نه شي ور کولای.
تږي سړي يو پټک اوبه د سروزرو د زرو سيکو په بدل کې ورنه وغوښت، ويې ويل چې د ه ته به هغه ورانه ور وښيي چې هلته زر سيکې ښخې دي، سړي ور سره ومنله، خو پټک يې يو دم ور نه کړ، په لاره کې به يې تږي ته يو يو غوړپ او به ور کولې څو ژوندی پاتې شي او کله چې ټاکلي ځای ته ورسېدل، تږي له اوبو ډک پټک تر لاسه کړ او سپور هم له زرو سکو ډکه کڅوړه په زين پورې وتړله.
که پر آس سپور سړي په پيل کې تږي ته سلامت پټک ور کړی وای، نو د تږي تنده ماتېدله، شايد له خپلې خبرې اوښتی وای او د سيکو تر ځايه نه وای ور سره تللی، خو د سپور کمال دا و چې تږی يې تر پايه هماغسې تږی وساته ، ده ته يې د ژوندي پاتې کېدو لپاره يو يو غوړپ اوبه ورکولې او کله چې يې وخت را ورسېدا و خپل هدف يې تر لاسه کړ، بيا يې ټول پټک ور وسپاره او د تږي تنده ماته شوه.

لیکوال هم باید لوستونکي ته یو یو غوړپ اوبه ورکړي او تر پایه یې تږی وساتي. دی باید یو رهبري کوونکی مهارت ولري، داسي چې د اصلي غوټې تر سپړلو پورې په لاره کې ځینې نورې موانع هم پیدا کړي او لوستونکی اړباسي چې تر دغو خنډونو تېر شي.
که اصلي غوټه د کیسې په مېنځ او یا هم تر پای مخکې وسپړل شي، نو بیا د لوستونکي تنده ماته شوه، وروسته له هغه که هر څه لیکو، په حقیقت کې به اضافه خبرې وي.
یوه کیسه هغه وخت ختمه ده ، چې اصلي غوټه وسپړل شي. په بله مانا د اصلي غوټې سپړل یا د راز ښکارېدل د کیسې پای دی. نو ځکه د کیسې په منځ کې تلوسه، په وار سره یوه یوه پوښتنه ځوابول او تر پایه د اصلي غوټې ساتل ضروري دي.
خو مهمه دا ده چې ا صلي غوټه باید په منطقي توګه وساتو، لوستونکی باید فکر و نه کړي، چې لیکوال په لوی لاس یو څه رانه پټوي. که لیکوال د کیسې له کرکټرونو سره ښکلي په ښکلي لار شي،له پېښو او زمان سره یو ځای حرکت وکړي او تر کرکټرونو مخکې ګام وا نه خلي، نو بیا لوستونکي ته هم د یو څه د پټولو فکر نه پیدا کیږي.

د کیسې پای او تلوسه

فکر وکړئ، ایا تر اوسه مو داسې لنډې کیسې لوستې چې په پای یې نه یاست پوهیدلي؟
د ځینو کیسو پای ګنګ وي، لوستونکی نه پوهیږي چې د لیکوال هدف څه و، اصلي کرکټر څه وکړل؟ غوټه څنګه وسپړل شوه؟
ما ډېرې داسې لنډې کیسې لوستې ، چې په پیل کې یې خوند راکړی، وروسته یې هم د بل مضمون لوستلو ته نه یم پرېښی، خو په ورستیو کرښو یې نه یم پوهیدلی.
که کیسه هر څومره خوږه لیکل شوې وي، خو پای یې ناڅرګند وي، لوستونکي به خوند ترې وانه خلي.
خو د کیسې په پای کې هم باید دومره زور وي چې لوستونکی د کیسې له لوستلو وروسته فکر کولو ته وهڅوي، او کیسه یې په ذهن کې پاتې شي.
بله دا چې د کیسې اصلي غوټه باید تر پایه وساتل شي او د کیسې په وروستۍ برخه کې وسپړل شي، ځکه کیسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوټه وسپړل شي، وروسته چې هر څه لیکو، اضافه خبرې دي، نه لوستونکی خوند ترې اخیستی شي او نه هم د ښې کیسې په چوکاټ کې ځای ورکولای شو.
ښه پای هغه دی چې د لوستونکي د وړاندوینې خلاف وي.

کرکټرونه

هره کیسه کرکټرونه لري، خو په دوی کې یو او یا هم کله کله دوه مرکزي کرکټرونه وي.
کیسو ته هر ډول کرکټر ټاکلی شو، انسان، حیوان او یا هم غیر ژوندي موجودات.
د کرکټرونو ټاکل د کیسې په موضوع پورې تړلي دي، خو مخکې تر دې چې کیسې ته کرکټر وټاکو، لومړی یې باید پدې اړه فکر وکړو:
۱_زموږ مرکزي کرکټر څوک دی؟
۲_څه ډول څېره لري؟
۲_څه یې خوښېږي او له څه نه یې بد راځي؟
۴_شخصیت یې څه ډول دی؟
کله چې مو مرکزي کرکټرله هر اړخه په ذهن کې جوړ او قانع شوئ، قلم او کاغذ را واخلئ او د هغه د نوم تر څنګ، د هغه ځینې مهمې ځانګړنې هم ولیکئ.
د دې کار ګټې څه دي؟
تېر کال مې یو ناول لوست، څو پاڼې لا پاتې وې چې یودم په کیسه کې داسې یو نوی نوم راګډ شو، چې نه مخکې زمینه سازي ورته شوې وه او نه یې هم په کیسې پورې اړه درلوده، یو ناڅاپه له اسمانه راولوېد او په کیسه کې یې د مرکزي کرکټر ځای ونیو، دوو_دریو پاڼو ستړی کړم، خو وروسته مالومه شوه چې دا هماغه د کیسې مرکزي کرکټر دی، یواځې نوم یې بدل شوی و.
که د ناول لیکوال د کرکټرونو د خصوصیاتو لیست لرلی، فکر نه کوم چې دومره لویه تېروتنه به ترې شوې وای.

په لیکلې بڼه د کرکټرونو د خصوصیاتو درلودل، په منطقي توګه د کیسې په لیکلوکې مرسته راسره کوي، د مثال په توګه:
موضوع مو وټاکله، غواړو چې کیسه پرې ولیکو، مرکزي کرکټر یې هم احمد نومیږي. لیکو !

نوم : احمد
سن : پنځوس کلن
مدني حالت : متاهل
زده کړه : نالوستی
اولادونه : پنځه (درې لونې، دوه زامن)
کسب : بزګر
د اوسېدو ځای : کلی
ظاهري بڼه : ډنګر، له ونې ټیټ، اوږده ږیره، پکه ککرۍ، لمر سوځولی مخ، ځړېدلې سترګې، پر تندي د کالداني نښه، له سپږمو راوتلې اوږده ویښتان، زیږه لاسونه....
رواني خصوصیات: عاجز، بې زړه، د حوصلې خاوند، له بدو لیرې، دینداره، د سختیو په وړاندې زغم لرونکی، په هره خبره کې د (خوار مه شې) تکیه کلام ....
او ځینې نور ټکي...
که دا لیست راسره وي، نو هیڅکله به د احمد نوم راڅخه بدل نه شي. احمد به په طبیعي توګه د کیسې تر پایه د یوه پنځوس کلن سړي په قالب کې اچوو (خویونه، عادتونه به یې همدې عمر ته مناسب وي). دی به کله هم په دې پسې ونه ګرځي چې د اولادونو د نه درلودلو په پلمه دوهم واده ته زړه ښه کړي، احمد یو نالوستی بزګردی، د کرکیلې په کارونو ښه پوهیږي، د کیسې تر پایه به نه)

معلم) شي او نه هم(ډاکټر). ژبه به يې هم د يوه کليوال بزګر په څېر کليوالي وي، هيڅکله به (د کوروډان) پرځای (مننه) ونه وايي....
د احمد ککرۍ پکه ده، د کيسې تر پايه کاکل نه شي پرېښودلی، دی عاجز او ډارن دی، بد نه خوښوي، ځکه به تر خپله وسه د کلي له ملک سره بدی ته زړه ښه نه کړي.
احمد پنځه وخته په ملا پسې درېږي، دا منطقي نه ده چې له کوم قانع کوونکي دليله پرته، د سهار په اته بجې له خوبه راپورته شي.
او داسي نور...
که موږ د احمد په اړه مخکې له مخکي مالومات ولرو او مهم خصوصيات يې را مالوم وي، احمد به په کيسه کي يوا ځې په هماغه مخکې ترمخکې ټاکل شوي قالب کې راګرځي، په دې توګه به د احمد کړه وړه او نورې ځانګړنې منطقي او د ليکوال په واک کې وي، لوستونکی به دا نه وايي چې نه، احمد د دې کار وړ نه دی او يا هم دا کار نه شي کولای.
که د کرکټر خصوصيات ولرو، دا به راته روښانه وي چې ايا زموږ ټاکلی کرکټر د دې توان لري چې د کيسې هدف تر لاسه کړي؟ ايا په منطقي لارو خپل هدف ته رسيدی شي؟ ايا د کيسې د هدف د تر لاسه کولو لپاره مو وړ (مناسب) کرکټر غوره کړی او که نه؟
مخکې له مخکي ليکلي خصوصيات، دغو ټولو پوښتنو ته ځوابونه وايي، ليکوال نه پريږدي چې وروسته له ستونزو سره مخ شي او يا هم کيسه له منطقي پلوه کمزورې کړي.
مخکې له مخکې د کرکټرونو خصوصيات ليکل د دې لامل کيږي، چې کرکټر د لوستونکو لپاره واقعي وبرېښي، علت دا دی چې کرکټر په منطقي توګه

معرفي کیږي او لوستونکی د هغه په کړو وړو باور کوي او ریښتینی ورته ښکاري.
که وغواړو چې کرکټر لا ښه وپیژنو، د کرکټر له خصوصیاتو سره باید په یوه جمله کې د هغه هدف هم ولیکو:
د بېلګې په توګه:
احمد: احمد په کیسه کې د دې با عث ګرځي چې مینه او زغم په کرکه او بې حوصله توب بریالی کړي.
که د کرکټر له خصوصیاتو سره دا جمله لیکلې وي، احمد به د کیسې تر پایه زغم ولري، دی به په طبیعي توګه هرې ناخوالې ته په مینه ځواب وايي او د نورو کینې به په صبر او حوصله ځوابوي.
په دې توګه به په کرکټر کې ناڅاپي او غیر منطقي بدلون نه راځي، داسې به نه وي چې په پیل کې مینه ناک وي، خو څو پاڼې وروسته له دلیله پرته په ظالم او کینه ګر انسان بدل شي، دی به د لیکوال له غوښتنې سره سم په منطقي توګه خپل هدف ته ورسیږي او هیڅکله به داسې څه ونه کړي چې له مینې او حوصلې سره په ټکر کې وي.
له مرکزي کرکټر څخه پرته نورو کرکټرونو ته هم مخکې له مخکې د داډول خصوصیاتو ټاکل ښه دي، که لیکوال د کیسې د لیکلو پر مهال کله کله ورته وګوري، د کرکټرونو له خویونو، خواصو او ان څېرو سره عادت پیدا کوي، هر حرکت به یې د دوی په واک کې وي او په پای کې به خیالي کرکټر نه بلکې یو واقعي انسان ورته ښکاري، داسې احساس به کوي لکه په ریښتینې توګه چې له دغو کسانو سره مخامخ شوی وي، هغوی پیژني، خبرې یې ورسره کړې وي او ډېر رازونه یې ور مالوم وي، ځکه ځینې لنډې کیسې څو مخه لیکل کیږي او د کیسو تر پایه به د کرکټر ټول خصوصیات د لیکوال په ذهن کې ناست وي.

د لنډې کیسې لپاره د کرکټرونو لنډ خصوصیات کافي دي، خو که ناول لیکو د هر کرکټر په اړه باید مخکې له مخکې ډېر څه ولیکل شي، ځینې لیکوالان د ناول لپاره د کرکټرونو ټول کردار، پېښې ، ستونزې...مخکې له مخکې لیکي او څو مخه پرې ډکوي، که ساده ووایو ،مخکې له مخکې په لنډه توګه د کرکټر کیسه او په ناول کې رولونه، ناکامي او بریالتوب د کاغذ پر مخ راوړي چې دیته ستوري لاین وايي.

د کرکټر په اړه بله مهمه خبره دا ده چې لیکوال باید د کرکټرونو له روح او روان څخه خبر وي، د هغه خویونه ور مالوم وي او د دې په اړه مالومات ولري چې له څه سره مینه لري، څه وخت غوسه ورځي او په څه شي خوشاله کېږي.

بریالی لیکوال په کرکټر کښنه کې ډېر زیار باسي، دی کرکټر تر هغو په ذهن کې اړوي را اوړي چې له خیالي کرکټر څخه ژوندی موجود جوړ کړي، د هغه له ظاهري او باطني جوړښت سره اشنا شي او وروسته یې په داستان کې ولوبوي.

په بله مانا ، لومړی کرکټر ژوندی کړه، له هغه سره خبرې وکړه، په خوی او عادت یې پوه شه او وروسته که بیا په کیسه کې ستاسې له خوښې سره سم لوبیدای شوای او ټاکلي رول ته مناسب وي، ځای ورکړئ.

مونږ باید هڅه وکړو چې کیسې ته د اړتیا پر بنسټ کرکټرونه وټاکو ، ځکه لنډه کیسه ډېرو کرکټرونو ته اړتیا نه لري، د اړتیا په اندازه د کرکټرونو ټاکل د دې لامل ګرځي چې کیسه په طبیعي توګه وغځېږي او له اضافه خبرو مخنیوی وشي.

مونږ هره ورځ له ډېرو خلکو سره مخامخ کیږو ، خو دوه کسه کټ مټ په یوه څېره او یو رنګه خویونو نه شو موندلی، په کرکټر جوړونه کې هم باید دې ټکي ته پام وکړو، زمونږ هر کرکټر باید له بل یوه څخه بېل وي، بېله څېره ولري او عادتونه یې سره نږدې نه وي. دا کار په طبیعي توګه د کرکټرونو په جوړونه کې نوښت

راولي او لوستونکی په خپل ذهن کې له مختلفو خبرو او خویونو سره مخامخ کیږي.

بله خبره دا چې د کرکتر لپاره هیڅوخت خیالي خبره او خیالي عادتونه مه ټاکئ، د بېلګې په توګه: د یوې کیسې کرکټر مو یو سوالګر دی، فکر وکړئ، تاسو به په ژوند کې ډېر سوالګر لیدلي وي، له ډېرو سره به مو تر خپله وسه مرسته کړې وي او د ځینو تر مخ به ښویه تېر شوي یاست، خو په دغو ټولو کې به داسې سوالګر هم و چې د پنځو افغانیو پر ځای مو د شلو او یا هم د پنځوسو نوټ ورته نیولی وي، ولې؟

یا به د هغه ظاهري خوارې خبرې او خیرن شلېدلي لباس دردولي یاست او یا به هم هماغه سوالګر د خواست په چل ښه پوهېده، په سوالګر کې به یو څه و چې ستا پام یې د ځان خواته وراړولی و، که نه نو یا به ښویه ترې تېر شوی وې او یا به دې هم جېبونه په ماتو روپو پسې لټول.

کیسې ته هم همدغه سوالګر وټاکئ، هماغه خویونه، عادتونه او خواره خبره ورکړئ چې تاسې په واقعي ژوند کې ورسره مخامخ شوی یئ، که دې لوڅې پښې لیدلې وي، چپلکې مه ور په پښو کوه، مچان مه ترې شړه او د هغه لوڅو اوږو ته واسکټ مه ور اغونده. هماغسې کرکټر جوړ کړه لکه تا چې په واقعي ژوند کې لیدلی وي، ان که دې د خواست پر مهال د هغه ترحم پاروونکي کلمات په یاد وي، ستا کرکټر هم باید هماغه توري په خوله راوړي.

دا یوائې یو مثال و، کله چې موږ کرکټر جوړوو، جوړ شوی کرکټر باید د هغه چا په قالب کې واچوو، چې موږ په واقعي ژوند کې لیدلی وي، خبرې مو ورسره کړې وي، خوی، عادت او خبره یې را مالومه وي، که داسې وکړو نو موږ به په ریښتیني توګه د کرکټر روح ته ور ننوتي یو او یو کامیابه کرکټر به مو انځور کړی وي.

اووه_ اته کاله مخکې مې د فرانسوي لیکوال ویکتور هوګو ، (بینوایان) ناول ولوست، مرکزي کرکټر یې ژان والژان نومیده، ژان والژان په پیل کې غل او مجرم و ، خو وروسته یوې قوي پېښې د ده ژوند وربدل کړ، دی په یوه مهربانه انسان بدل شو ، تل به یې هڅه کوله چې نورو ته ګټه ورورسوي، خوبیا هم ټولنې په سپکه سترګه ورته کتل او د (ژاور) په نوم د پولیسو د یوه افسر تر تعقیب لاندې و....

په دې کتاب کې د داستان مرکزي کرکټر (ژان والژان) دومره ژوندی انځور شوی چې د ده سختیو ته مې څو ځله اوښکې تویې کړې ، فکر مې نه کاوه چې دا به یو خیالي کرکټر وي، د ده هرې بریا ته به خوشاله وم او په هره ناکامی یې ځوربدلم.

مثبت او منفي، دواړه کرکټرونه باید دومره ژوندي وي چې د لوستونکي په زړه او دماغ کې ځای ونیسې، د مثبت کرکټر هره کامیابي باید د لوستونکي لپاره د هغه خپله کامیابي وي، د هغه په خوشالۍ خوشاله شي او د ستونزو پر مهال په زړه کې د حل لارې ورته ولټوي، خو د منفي کرکټر له جرم او جنایت څخه کرکه وکړي او د هغه ضد وي.

ما ډېرې داسې کیسې لوستې دي چې خان او ملک تر اندازې چاغ، خشن او بدشکله پکې معرفي شویدي، علت یې دا دی چې ځینې لیکوالان د کرکټرونو په جوړولو کې زحمت نه ګالي، د نورو کرکټرونه را اخلي او څه چې یې د بل په کیسه کې لوستي وي، دی هم خپل کرکټر ته هماغه څېره ورکوي، حال دا چې ډېر خانان او ملکان شته چې جذابه څېره لري، له زړونو هم نرم او مهربانه دي.

ځکه نو د کرکټرونو څېرې، خویونه او عادتونه باید توپیر سره ولري، موږ باید په خپله کرکټر جوړ کړو، نه دا چې د نورو تیاره مرۍ راواخلو او داسې وښیو چې دا زموږ د خپل زحمت نتیجه ده.

بله مهمه موضوع د کرکټر بدلون دی، که غواړو چې یو کرکټر ته بدلون ورکړو، دا بدلون باید منطقي وي، داسې نه چې د لسو تنو قاتل، ناڅاپه له قوي دلیله پرته توبه وباسي او په یوه مهربان انسان بدل شي.
کیسه له کرکټره پرته نه لیکل کیږي، ځکه نو باید د کرکټرونو په جوړولو کې بیړه ونه کړو، زیار وباسو او کله چې ژوندي شول، په حرکت راغلل،او زموږ په ذهن کې یې ځای ونیو، وروسته په کیسه کې ځای ورکړو.

د کیسې ژبه

زما د لنډو کیسو لومړۍ ټولګه "سره سیلۍ" نومیږي. دا کتاب اوه_ اته کاله مخکې چاپ شو، ځینو کسانو ولوست، را یاده یې کړه چې کیسې یې بدې نه دي، هدف لري. تصویرونه هم په زړه پوري دي، خو په ځینو ټکو یې نه دي پوهېدلي.

هغه وخت مې دا خبره زړه ته نه لوېده، په ژبه کې مې کوم مشکل نه لید، هره کرښه او هره کلمه واضح راته ښکارېده، خو وروسته مې پام شو، چې دوی په حقه ول، ما په کیسو کې ځینې داسې کلمات را اخیستي وو چې یوازې زه او د غزنې د قره باغ ځینې اوسیدونکې پرې پوهېدل.

که موږ هر څومره زړه راکښونکې موضوع ولرو او د کیسې په ټولو اړخونو پوه یو، خو چې د ویلو چل یې نه وي را معلوم، نه به په خپله له کیسې څخه خوند واخلو او نه به هم لوستونکو ته په زړه پوري وي.

ځکه نو د کیسې ژبه ډېره مهمه ده.

۱_د ژبې ساده والی:

یوه ملګرې مې د یوې کیسې موضوع پیدا کړې وه، مخکې تر لیکلو یې راته وویله، په ویلو کې یې خوند پروت و، خو کله چې مې په مجله کې د همدې کیسې لیکلې بڼه ولوستله، دومره پیچلې کلمات یې پکې را اخیستې ول چې لوستلو یې د زړه زور غوښت.

تلیفون مې ورته وکړ، دلیل یې دا و چې لیکل باید تر ویلو توپیر ولري.

ماته هغه د شپون صاحب خبره را په زړه شوه: " موږ نثر وایو، اورو یې، خو لیکلی یې نه شو. "

ځيني ليکوالان چې څه ليکي، د ليکلو لپاره په پېچلو کلماتو او اصطلاحاتو پسې ګرځي، کتابونه پسې ګوري او له نورو څخه پوښتني کوي. دوی په دې فکر کې دي چې مغلق او پيچلي کلمات کيسه او يا هم کومه بله ليکنه پياوړې کوي او په دې سره پخپله ليکوال پوه او د ډېرې مطالعې خاوند ښکاري، خوپوښتنه داده چې موږ د چا له پاره کيسه او يا هم کومه بله ليکنه ليکو؟ ايا هغوی په دا ډول پېچلو کلماتو پوهيږي؟ ايا د مغلقو تورو کارول هنر دی؟

زموږ په کلي کې يو سپين ږيری و، ده په ځوانی کې ماموريت درلود ، ان د زړښت تر مهاله يې په ژبه ډېر داسې کلمات راوړل چې نورو ته به د پوهاوي وړ نه ول، وروسته د " مامور لغت پران " په نوم مشهور شو، خو ده به ويل: " داخلک ملامت نه دي. مکتب يې نه دی ويلی. "

که موږ د خلکو لپاره ليکل کوو، ژبه موهم بايد د هغوی لپاره وي. هنر هم په ساده ژبه کې دی، اوسني ادبيات ساده ژبه خوښوي، داسې ژبه چې له ساده والي سره سره د ليکوالی هنر هم پکې پروت وي، هنر په پېچلو لغاتو او اصطلاحاتو کې نه دی، هنر نور اړخونه لري چې ژبې ته خوند وربخښي او يو عمده لامل يې د ژبې ساده والی دی.

د ژبې ساده والی دا مانا نه لري چې څه وايو، هغه ټول بايد د کاغذ پرمخ هم راوړو، بلکې هدف مو د جملو په بسته بندۍ او د لغاتو او اصطلاحاتو په کارولو کې دی.

شايد زما دا خبره د ځينو لوستونکو خوښه نه شي، خو ډېر پښتنانه د "ټولټاکنو " کلمه نه پيژني، دوی يې انتخابات بولي، د " ښوونځی " " ټولګی) " او " ښوونکی " له کلماتو سره هم نا اشنا دي، د " مکتب " "صنف " او " معلم " په نومونو يې يادوي. موږ بايد په هغه ژبه کيسه و ليکو چې خلک خبرې پرې کوي، وربانديې پوهيږي او ورته روښانه وي.

۲_په لنډو فاصلو کې د یورنګه تورو او فعلونو کارول:
تېر کال مې د یوه لیکوال پر یوه کیسه باندې نظر څرګند کړ، د نقد یوه برخه د تورو او کلماتو د کارولو په اړه وه، غوارم چې د موضوع د لا روښانتیا لپاره د هماغه کیسې ځینې برخې را واخلم.
په لومړیو دوو پاراګرافونو کې دوه ځایه لیکل شوي وو: " قلم یې راواخیست ، کاغذ یې راواخیست "
په دومره لنډه فاصله کې دوه ځایه د "راواخیست" کلمه ښه نه راځي، که یو ځل "راواخیست "لیکو، دوهم ځل باید په یوه بل فعل پسې وګرځو، مثلا "کاغذ ته یې لاس کړ".
بل ځای داسې لیکل شوي دي "تر لیکلو کرښو لاندې یې هسې ګډې وډې کرښې و ایستلې، د کرښو تر څنګ یې یوه غټه سترګه انځور کړه... "
په لنډه فاصله کې درې ځایه د "کرښې " توری راغلی دی.
دلته که یو ځای کرښه لیکو، بل ځای لیکه ښه راځي، دریېم ټکي ته هیڅ اړتیا نه پیدا کیږي.
" د کرښو تر څنګ یې یوه غټه سترګه انځور کړه " که داسې ولیکو(ترڅنګ یې یوه غټه سترګه انځور کړه " هماغه مانا ورکوي. خپله د "څنګ " توری، هماغه د "کرښې "ترڅنګ راښیي.
بله جمله:
" کتابچه یې له نورو کتابونو سره په پلاستیکي پاکټ کې کېښوده او په هغه ځوکۍ کې یې کېښوده چې څو شیبې مخکې نصیر ناست و... "

دلته د لومړي " په پاکټ کې کېښوده " پر ځای " په پاکټ کې واچوله " ښه راځي، په دې توګه به مو په لنډه فاصله کې دوه ځایه د "کېښوده" کلیمه نه وی کارولې.

بل ځای لیکل شوي دي " یو ځل بیا د نصیر سترګو ته ځیره شوه، دومره ورته ځیره شوه... "

دلته که لومړی "وکتل "راشي، له یورنګه والي څخه یې ژغوري.

بل ځای: "فریبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل، تر ژبه لاندې یې وویل... "

دوه ځله د لاندې کلیمه راغلې، " فریبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل "دلته د لاندې ټکی اضافه دی،که ساده ولیکو "فریبا ځمکې ته کتل " هماغه مفهوم لري، که فریبا پر ځمکه پل ایښی وی، بیا څنګه تر پښو لاندې ځمکې ته ګوري ! ! !

بله جمله: "ډېره ډېره مننه، د تابلو او کتابچې په خاطر ځانته مننه کوم. "

که یو ځای مننه لیکو، بل ځای د منني پر ځای کوم بل توری کارولی شو. "کور ودان، ژوندی اوسې یا داسې نور".

بل ځای " فریبا یې لاس په لاس کې ونیو " که ولیکو: " فریبا یې لاس ونیو " هماغه مانا او هماغه تصویر لري. ځکه نیول د لاس په واسطه تر سره کیږي.

بله جمله " د مریم ښکلیو سترګو ته یې وکتل، هغې هم ورته وکتل... " که ولیکو: " هغې هم سترګې ور واړولې "نو په لنډه فاصله کې به دوه ځایه د "وکتل " ټکی نه وي راغلی.

بل ځای " نور هم انځور ته نږدې شو ، ښه ورته ځیر شو "

داسې لیکلی شو " نور هم انځور ته نږدې شو ، په ځیر یې ورته وکتل " په دې توګه یو ځای د " شو "ټکی کمېدی شي.

په کیسه کې داسي ډېر يو رنګه توري وو چې په لنډو فاصلو کې سره راغلې دي، دا په مفهوم او مانا کې کوم بدلون نه راولي، ټولو ته د پوهاوي وړ دي او د عادي لوستونکو دومره پام هم نه وراوړي، خو توري او کلمات د ښتو په څېر دي، که په يوه دېوال کې يوه ښته راوتلي وي او ياهم په خپل مناسب ځای نه وي اېښودل شوي، ټول دېوال بد ښکاري،ځکه نو په هره ليکنه کې د تورو او کلماتو ټاکل او مناسب ځای ته دقت په کار دی.
پښتو يوه غني ژبه ده، يوه شي ته ډېر کلمات لرو، په مختلفو نومونو يې يادولی شو، دا نومونه دومره ګنګ هم نه دي، ټول پرې پوهېدای شي، نو ځکه جمله بندۍ او د کلماتو او فعلونو کارولو ته بايد پام وکړو.
که يو ځای ليکو "راته وييکتل "بل ځای "سترګې يې راواړولې "ښه راځي، "مخ يې راواړاوه "هم همدا مانا ورکوي.
په يوه کيسه کې مې ولوستل: "انځرګل ځوان و، د پلار يو زوی و او له رنګه ښايسته و. "
درې ځايه په لنډه فاصله کې د " و " ټکی راغلی دی. کيدای شي داسي يې وليکو:
انځرګل ځوان و، پلار يې همدا يو زوی درلود، له رنګه ښايسته ښکارېده.
يا نورې جملې، خو شرط يې دا دی چې په لنډو فاصلو کې يورنګه توري او فعلونه را نه وړو،ځکه د ژبې خوند ته زيان رسوي.

ډيالوګ

ډيالوګ د کرکټرونو خبرو ته وايي، يا به له ځان سره غږيږي او يا هم له نورو سره.
له ډيالوګونو پرته هم کيسه ليکل کيداى شي، خو د خوند له اړخه به کمزورې وي، ځکه ډيالوګ کيسه ژوندۍ کوي، په حرکت يې راولي او له يورنګه والي څخه يې ساتي.
د ډيالوګ ليکنې په برخه کې بايد څينې ټکي په پام کې ونيسو.
۱_ جلات خان کلي ته راغى، تر غرمې يې ناروغان وکتل، ماسپښين له کوره ووت، په پټي کې يې دهقان وليد، ورغى، له سلام وروسته پر پوله ورته کېناست، دهقان ته يې وکتل، ځمکه يې اړوله، پر سپيره غاړه يې مړې خولې راماتې وې...
جلات خان وويل:
_ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
دهقان پر خپل تندي لستونى تېر کړ، په خندا يې وويل:
_ډاکټر صاحب ! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزورى دى. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخيستلاى.
دې ډيالوګونو مو په ذهن کې کومې پوښتنې را ولاړې کړې؟
بېرته به د ډاکټر خبرې ته راوګرځو:
_ولې له نوې زراعتي تکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
جلات خان ډاکټر دى، په ښار کې يې پوهنتو ن ويلى او ډېر کم کلي ته راځي. د ده له خولې د ټکنالوژۍ ټکى بد نه ښکاري، له منطقي اړخه هم کومه ستونزه نه لري، ځکه دى لوستى دى او په داسې محيط کې يې زده کړه کړې چې هلته يې د

(ټکنالوژۍ) په خبر نور ډېر پیچلي کلمات او لغتونه اوریدلي او د ده په ذهن کې ناست دي.
اوس به د د هقان خبره راواخلو:
ـ ډاکټر صاحب ! نوې زراعتي ټکنالوژي پیسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتورا او نور عصري زراعتي وسایل نه شو اخیستلای.
دا ډیالوګ د مانا او ګرامر له اړخه کومه ستونزه نه لري، خو زموږ ډېره برخه دهقانان نالوستي دي، ټول عمر یې د پټیو په اړولو او زراعتي کارونو کې تېر ېږي، نه یې د ټکنالوژۍ نوم اورید لی او نه یې هم په مانا پوهیږي. نو د یوه دهقان له خولې د دارنګه کلماتو راوتل له منطقي پلوه د باور وړ نه دي. که یو لوستی کس له دهقان څخه وپوښتي:
ـ ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
د دهقان لومړی پوښتنه به دا وي؟
ـ څه؟
لوستی کس اړ دی چې د نوې زراعتي تکنالوژۍ په اړه لنډ توضیحات ورکړي.
ـ یعني، تراکتور، ټریشر، د غنمو د ریبلو ماشینونه....
دهقان په ساده ژبه ځواب ورکوي:
ـ ډاکټر صیب ! دا شیان پیسې غواړي، موږ د بیګاه نه لرو، ټریکټر او نور ماشینونه نه شو اخیستلای.
له دې مثال څخه هدف دا دی چې په کیسه کې باید هر څوک له خپلې پوهې او ټولنیز موقف سره سم وغږوو. ان د دوی له ډیالوګونو څخه هم باید د دوی سویه مالومه شي او خپل کرکټر داسې وغږوو چې خبرې او مالومات یې د دوی له پوهې او ټولنیز ژوند سره سم وي.

۲ـ په ډيالوګونو کې بايد د تکراري خبرو مخه ونيسو.
احمد:
ـ په کور کې څه خبرې وې؟
محمود:
ـ په کور کې کراره کراري وه.
دوهم ډيالوک "په کور کې" د لومړي ډيالوګ تکرار دی.
ليکو:
ـ کراره کراري وه.
لوستونکی پوهيږي چې هدف "کور" دی، ځکه په لومړي ډيالوګ کې ياد شوی، نو له تکرار څخه يې بايد ډډه وکړو.

۳ـ يو مثال:
احمد: څنګه! زموږ سيمه دې خوښه شوه؟
محمود: هو والله! سيبانو يې ډېر خوند راکو.
احمد: ګرمي نه ده؟
محمود. يه!
فکر وکړئ! محمود به د کوم ځای وي؟
د کندهار د ځينو سيمو اوسيدونکي "منې" د "سيبانو" په نوم پېژني او د "نه" پر ځای "يه" وايي.
دلته د دې يادونه ونه شوه چې محمود د کوم ځای اوسيدونکی دی، خو د هغه له لهجې څخه پوه شوو چې په کندهار پورې اړه لري.
په ډيالوګونو کې د هرې سيمې اوسيدونکي بايد د هغوی په خپله ژبه وغږوو.
دا کار کيسې ته خوند وربخښي او د کيسې منطق پياوړی کوي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې ډېر کلمات او اصطلاحات عام فهمه نه دي، يو اځې په يوې سيمې پورې اړه لري او ټول لوستونکي نه پرې پوهيږي.
که موږ کومه مقاله ، د مکتب کتابونه او يا هم تحقيقي رپوټ ليکو، نو د سيمه ييزو کلماتو او اصطلاحاتو راوړل به مناسب نه وي، خو ادبي ليکنې داسې نه دي، ادبي ليکنې هغه وخت خوندورې راځي چې نوي کلمات او اصطلاحات ولري، نويو سيمو ته مو ورولې او له نويو لهجو، تصويرونو او رواجونو سره مو اشنا کړي.
خو شرط يې دا دی چې د نويو نومونو، کلماتو او اصطلاحاتو تر څنګ بايد په قوسونو کې د دغو کلماتو او اصطلاحاتو هغه نومونه هم وليکو چې د هرې سيمې لوستونکو ته د پوهاوي وړ وي.
۴: د شخړو او جدي موضوعاتو په بيانولو کې مقابل کس په طبيعي توګه زموږ په خبرو کې رالويږي، دی دومره صبر نه کوي چې زموږ خبرې خلاصې شي او دی د خبرو وار ونيسي. نو کله کله په کيسه کې د ډيالوګونو قطع کول او په خبرو کې د مقابل لورې ورلوېدل طبيعي ده او بايد په ډيالوګونو کې په پام کې ونيول شي.
مثلا:
احمد غواړي ښار ته لاړ شي، دی د کرايي موټر د مخې په سيټ کې ناست دی، محمود راځي او ورته وايي چې د مخې سيټ ده نيولی.
محمود: وه وروره، دا ځادر نه وينې ! دا مې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.
احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نيولی، زه خو څه مفت نه ځم، کرايه ورکوم، د شا سيټونه خالي دي، څه با با خپل کار دې کوه ! والله که مې د تا پلار له دې ځايه جګ کې....

په طبيعي توګه محمود د مقابل لورې اورېدې خبرې نه اوري، ځکه دی د احمد په لومړنۍ جدي خبره عکس العمل ښکاره کوي، لکچر ته يې نه پرېږدي او د هغه په خبره کې ورلوېږي.

محمود : وه وروره، دا څادر نه وينې ! دا مې ځکه د مخې په سيټ کې اېښی چې دا ځای زما دی.

احمد: د شا سيټونه خالي دي، ته کولی شې چې هلته کېنې

محمود: ولې ! ته تر ما ښه ځوان يې !

احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نيولی

محمود: نو ته ړوند يې، څادر نه وينې !

احمد: زه خو څه مفت نه ځم، کرايه ورکوم...

محمود: په خبره نه پوهېږې !

احمد: والله که مې د تا پلار له دې ځايه جګ کې.

محمود: پلار ته مه تېرېږه، اوس به مالومه شي چې سيټ د چا دی.

خو کله کله د ضرورت له مخې يو ځوک بايد اورېدې خبرې وکړي. د بېلګې په توګه که يو په خبره پوه سپين ږيری يا عالم نصيحت کوي او يا هم کوم استاد درس تشريح کوي، له منطقي پلوه د هغوی په خبرو کې ورلوېدل طبيعي نه ده، خو دا ډيالوګ هم د ماتولو لارې لري. دا ډول ډيالوګونه بايد په يوه عمل مات شي.

لکه:

استاد وتوخل، د مېز پر سر اېښې ګيلاس يې ورپورته کړ، دوه درې غوړپه او به يې تر ستوني تېرې کړې او خپلې خبرې يې پسې وغځولې:

۵: ډیالوګونه باید لنډ وي، ځکه په عادي ژوند کې ښوک اوږدې خبرې نه کوي، له بلې خوا اوږده ډیالوګونه، لوستونکی ستړی کوی، طبیعي نه ښکاري، د کرکټر د پیل جمله یې له یاده وځي او د کیسې خوند له مینځه وړي.
احمد: د ټکسي کرایه لرې؟
محمود: خپل موټر راسره دی.
احمد: لاره خامه ده؟
احمد: هو ! خو ټوله نه.
۶: هیڅکله د ډېرو کرکټرونو خبرې یو ځای مه راوړی،په دې مانا چې ډیالوګونه د لیست په بڼه مه لیکی، ځکه دا کار له لوستونکو لاره ورکوي، دوی نه پوهیږي چې دا خبره د کوم کرکټر له خولې را ووته. خو که د مجبوریت له مخې په کیسه کې تر دوو زیات کرکټرونه غږوو ، باید څه وکړو ؟
بېلګه:
په یوه کیسه کې څلور کرکټره لرو ، دوی ټول پر پوله ناست دي او د وچکالۍ غم ورسره دی..
ـ یاره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.
ـ هو ! د کاریزه اوبه هم کمې دي.
ـ څه به کوو ! فصلونه وچ شول.
ـ مه وار خطاه کیږه. ما یې فکر کړی دی.
دا سمه ده چې دا ډیالوګونه هوایي نه راځي، بلکې مخکې له مخکې ویل کیږي چې ښوک سره ناست دي او د څه په اړه خبرې کوي، خو له دې سره سره، بیا هم له لوستونکي لاره ورکوي او په دې نه پوهیږي چې کومه خبره د کوم کرکټر ده.
د دې ستونزې د هوارې یوه لاره داده چې کرکټرونه په خپلو خبرو کې د یوبل نومونه واخلي.

ـ یاره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.
ـ احمد رښتیا وایي، د کاریزه اوبه هم کمې دي.
ـمحموده ! څه به کوو ، فصلونه وچ شول !
ـ شریفه ! مه وارخطا کیږه ! ما یې فکر کړی.
که څه هم چې په هر ډیالوګ کې د نومونو یادول ښه نه راځي ، خو بیا هم تر دې غوره ده چې د ډیالوګونو اوږد لیست ولرو او ویونکي مالوم نه وي.
بله لاره:
د ډیالوګونو په مینځ کې د تصویرونو ورکول، کرکترونه راپېژني.
ـ یاره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.
محمود وټوخل، سر یې وخوځاوه، ورو یې وویل:
ـاحمد رښتیا وایي، د کاریزه اوبه هم کمې دي.
شریف مخامخ ولاړې رشقې ته وکتل، ژېړه ورته وابسېده، محمود ته یې مخ ور واړاوه:
ـ څه به کوو؟ فصلونه وچ شول .
ـ مه وارخطا کېږه، ما یې فکر کړی.
او یا هم نورې لارې.

تصویر

بیا به د بېنوایان د ناول مثال راوړم.
بېنوایان د فرانسوي لیکوال ویکتور هوګو مشهور ناول دی. کتاب اوه_ اته سوه مخه لري. ما دوه ځله لوستی ، دواړه ځله مې خوند ترې اخیستی، ورته خندلي مې دي، ژړولی یې یم او د اتلسمې پیړۍ فرانسه یې سترګوته راته درولې ده. خو کله مې چې له همدې ناول څخه جوړ شوی فلم وکوت، نه یې وژړولم، نه یې خندا راوسته او نه مې هم هغه خوند پکې وموند چې د کتاب له لوستلو مې اخیستی و.
د ناول او لنډې کیسې د لوستلو پر مهال هر څوک له خپل دید او تصور سره سم تصویر جوړوي. خو فلم داسې نه دی. د فلم تصویر د فلم جوړوونکو له تصور سره سم جوړېږي. په بله مانا ، د فلم تصویر د یوه یا څومحدودو کسانو د ذهن محصول دی. دوی له خپله دیده ناول او یا هم لنډه کیسه تصویري کوي او د فلم په بڼه یې په نورو وینې. خو لوستل داسې نه دي. لوستونکی له هرې جملې څخه خپل تصویر اخلي، د کرکټرونو څېره له خپل دیده جوړوي. دوی هغه تصویرونه په خپل ذهن کې ژوندي کوي، چې لیکوال اشاره ورته کړې وي.
د بېنوایان د کتاب مرکزي کرکټر " ژان والژان" نومېږي. ژان والژان یو بېوزله انسان دی. بدرنګه څېره لري. په ځوانۍ کې یې له نانوایي څخه یوه ډوډۍ غلا کړې ده. پولیس یې نیسي او څلور کاله قید پرې خیژي، خود بند له مودې تر پوره کېدو مخکې تښتي. دوهم ځل نیول کېږي. قاضي د اتو کلونو بند ورته اوروي. په شپږم کال بیا له زندان څخه د تېښتې هڅه کوي. داخل محکمه شل کاله قید ورته لیکي.

شل کاله بند ، یوه وچه ډوډۍ.
له شل کلن بند وروسته یوه ښار ګوټي ته ځي. ټولنه يې نه مني. غل ورته وايي، هرڅوک کرکه ورنه کوي. نه په مساپرخانه کې ځای ورته پیدا کیږي او نه هم څوک ډوډۍ ورکوي.
له ښاره وځي. شپه پرې راځي. باران په شدت اوري. یخني يې اخلي. د شپې د تیرولو لپاره د یوې غونډۍ په ډډه کې یوه غار ته ننوځي، خو شیبه وروسته د یوه سپي غرېدا اوري. د سپي غتېه ککرۍ يې سترګو ته دریږي. سپی یې له هغه ځایه پسې اخلي. بله چاره نه لري. یوې کلیسا ته پناه وروړي. پادري(کشیش) مهربانه انسان وي، عزت يې کوي، ډوډۍ ورته ږدي او د خوب پر مهال تر ټولو نوې روجایي ورباندې اچوي. خو ژان والژان له کلیسا څخه هم غلا کوي. تښتي، د پولیسو شک پرې راځي، نیسي يې او د غلا په تور يې بېرته کلیسا ته راولي.
خو پادري په حیرانۍ سره پولیسو ته وايي چې سړي غلا نه ده کړې، بلکې ده په خپله څلور نقره يې شمعدانونه مرسته ورسره کړې، چې ویې پلورې او له بېوزلۍ څخه خلاص شي.
ژان والژان ځنګله ته ځي. ژاړي او توبه وباسي. دی په یوه داسې انسان بدلیږي چې د ژوند تر پایه له نورو سره مرسته کوي.
د ناول د لوستلو پر مهال مې له ژان والژان څخه د یوه جسور، بېباکه، زړور، ارام او مهربان انسان تصویر واخیست. دې مې د کتاب د تصویر په مرسته، په خپل ذهن کې انځور کړ، خو کله چې مې فلم وکوت، ژان والژان هغه څوک نه وچې تر دې دمه مې په ذهن کې ناست و. څېره او ظاهري جوړښت يې زما د فکر خلاف وخوت. دی له ونې ټیټ او کمزوری ښکارېده. نه يې هغه څېره درلوده او نه هم جسارت او بېباکي چې ما يې له کتاب څخه تصویر اخیستی و.

زه د فلم تر پايه له هغه سره ملګرى نه شوم. نه مې ورسره وژړل او نه هم مهربانه راته وا ېسېد.
بېنوايان هغه مهال ليکل شوى چې نه تلويزيون و او نه هم سينما. خو اوس يې هم خلک لولي. بيا بيا يې لولي او خوند ترې اخلي. دا ځکه چې د کتاب هره جمله په خپل ذهن کې سره اړوي، له خپله ديده ورته ګوري او خپل تصوير ترې اخلي. د ښو کيسو او ناولونو جادو همدا دى چې تر اوسه لا په ميليونونو لوستونکي لري، هر کال په نړۍ کې په مليونونو ټوکه ناولونه او د لنډو کيسو ټولګې چاپېږي، ښه بازار لري او خلک يې په مينه لولي.
په ناول او يا هم لنډه کيسه کې د نورو اړخونو تر څنګ، تصوير ضروري دى. په جملوکې بايد دومره زور وي چې د لوستونکي په ذهن کې حرکت پيدا کړي. هر څه ژوندي شي او د سترګو مخې ته يې ودروي.
که ليکنه خام او بېرنګه تصويرونه ولري، څه چې مو ليکلي ، په لوستونکو يې نه شو لېږدلى. کله چې مو ورباندې ونه لېږدل، نه يې لولي. زړه يې نيسي، ليکلې کيسه يوې خوا ته ږدي او دوهم ځل نه ورته ګوري.
نو که غواړې چې کيسه مو لوستونکي ولري، د کيسه ليکنې د نورو اړخونو تر څنګ، تصوير ته هم ډېر پام وکړئ، خو کيسې او ناولونه څنګه تصويري کولاى شو؟
زموږ د ډېرو کيسو تصويرونه تشريحي بڼه لري.
مثلا ، که په کيسه کې د يوې کوټې تصوير ورکوو ، شايد داسې وليکو:
وړه کوټه وه. سپين ديوالونه يې لرل. پر غولي سره غالۍ هواره وه. د کوټې په مينځ کې يو وړوکى مېز ترسترګوکېده. د مېز پر سر له اوبو ډک جګ او يو ګيلاس ايښي ول. په مخامخ ديوال يو لوى ساعت راځوړند و. د ساعت تر څنګ

کړکۍ ښکارېده چې خړه پرده پرې ځوړنده وه. کړکۍ ته مخامخ پر یوه کټ یو سړی پروت و...
دې ته مړ تصویر ویلای شو. حرکت نه لري، لوستونکی ژوندی تصویر نه شي ترې اخیستلای. دا بې حرکته تصویر په ذهن کې تر ډېره نه شي پاتې کیدای او لوستونکی د کیسې له لوستلو خوند نه اخلي.
په کوټه کې هر څه دي. ساعت، کړکۍ، پرده، غالۍ، مېز، له اوبو ډک جګ، ګیلاس، کټ، انسان...
که په کیسه کې دا ټول د ضرورت له مخې راوړو او استفاده ترې وکړو، کیسه پخپله تصویري کوي.
د کوټې همدا تصویر له سره ورکوو او هر څه په حرکت راولو.
د ساعت زنګ وشرنګېد، سړي سترګې رڼې کړې، وښورېد، د کټ له سپرنګونو څخه غنجا پورته شوه. سړی کېناست، کړپ شو. د کړکۍ پله له دیوال سره ولګېده، باد په خړه پرده کې سره راټول شو. سړي د مېز له سره جګ ور پورته کړ، ګیلاس له رڼو اوبو ډک شو...
په دې مثال کې مو د کوټې او په کوټه کې د موجوده شیانو په اړه تشریح ور نه کړه، هر څه مو په حرکت راوستل، غږ مو ورکړ او ژوندي مو کړل. دا مو ونه ویل چې د مېز پر سر جګ او ګیلاس ایښې و. نه، سړی مو تږی کړ، جګ او ګیلاس ته په خپله ضرورت پیدا شو، په حرکت راغلل.
حرکت په خپله تصویر پیدا کوي، ژوندی تصویر. دې ته د ژوندي تصویر نوم ورکولای شو.
که غواړئ چې کیسه تصویري شي، په هر څه کې حرکت پیدا کړئ او هر څه ته د ضرورت په سترګه وګورئ. ان که غره ته حرکت نه شئ ورکولای، د غره پر سر

وربخې راټيټې کړئ. له سپينو وربخو د غره تورې څوکې راوباسئ، وريځو ته
حرکت ورکړئ، غر پخپله حرکت پيدا کوی او ژوندی ښکاري.
د تصوير په اړه بله خبره !
زموږ په ډېرو کيسو کې ښايسته نجلۍ توري، غټې بادامي سترګې لري. پزه يې
د قلم په څېر نرۍ وي. وړه خوله لري او سپين مخ.
دا ، له ښايست څخه زموږ خپل تصوير نه دی.د چا چې په لومړي ځل دې تشبيه
او تصوير ته پام شوی، توره يې کړې. دا تصوير يې د خپل فکر په مرسته پيدا
کړې او خپل کمال يې دی، خو ځيني نور ليکوالان همدا تصوير کاپي کوي،
ځکه دوی د ښايست په اړه په لومړی ځل همدا تصوير لوستلی ، پرته له دې چې
فکر وکړي او خپل ذهن په کار واچوي، تياره ګوله يې پيدا کړې او بيا بيا په
خپلو ليکنو کې همدا بادامي سترګې او د قلم په څېر نری پزه ترسيموي.
سمه ده چې توري بادامي سترګې او نرۍ پزه د ښايست تصوير دی، خو يواځې
يو تصوير، نه دا چې د فورمول په سترګه ورته وګورو او د کيسې هره ښايسته
نجلۍ همدا يو تصوير ولري.
ښايست تعريف نه لري. چا ته به توري بادامي سترګې خوند ورکوي، چاته هم
شنې او بل ته خړې.
د ځينو په سترګو به سپينه خيره ښه لګيږي او نورو ته به غنم رنګی مخ خوند
ورکوي.
خو زموږ ځينو ليکوالانو چې په لومړی ځل په کومه کيسه کې بادامي سترګې
او سپين مخ ليدلی ، په ذهن کې يې حک شوی او د ښايست سمبول يې ګڼلي،
خو که يې په واقعي ژوند کې په کومه نجلۍ مينه راغلې وي، شايد نه توري
بادامي سترګي ولري او نه هم د قلم غوندې نری پزه.

انسانان مختلف دي، ذوقونه توپیر لري، هر څوک ښایست ته له خپله دیده ګوري. له همدې امله باید له ښایست څخه خپل تصویر ولرو او که چیرې په کیسه کې د کومې نجلۍ له ښایست څخه تصویر ورکوو، هغه تصویر باید ورکړو چې لیکوال یې په خپله له ښایست څخه لري.
په دې توګه به تصویر نوی شي او د کرکټرونو څیرې به مو له خپله دیده انځور کړې وي. کیسه به مو نوی رنګ او نوي تصویرونه ولري، تکرار به نه وي او زموږ د خپل ذهن محصول به ښکاري.
زموږ په ډېرو کیسو کې ظالم کرکټر بدرنګه څېره لري. خیټه یې غټه وي او شونډې یې پلنې. برعکس د کیسې قهرمان مو بیا په ښایست کې بې جوړې ،د مهربانه شخصیت څښتن او د دنیا ټوله ښکلا یې په وجود کې راټوله وي.
خو په واقعي ژوند کې ډېر داسې کسان شته چې په ظاهره ښکلی جوړښت لري، خو باطن یې له کرکې ډک وي.
زموږ زیاترو لیکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کیسه کې ظالم انسان بدرنګه لیدلی ، ښایست نه شي ورکولی، حال دا چې واقعي ژوند بل څه دی. ډېرې بدرنګې څیرې مهربانه زړونه لري او ډېر ښایسته خلک په ظلم او جنایت کې د مثال په توګه یادیږي.
که واقعیتونه درک کړو او په لیکنه کې د خپل ذهن په مټ تصویرونه جوړ کړو ، نو لیکلې کیسه به مو د نورو لیکوالانو له کیسو څخه توپیر ولري او خپل نوښت به مو وي.
ټول انسانان دوې سترګې لري، دربیمه نه شو ورکولای، خو په یوه سترګه کې یې ګل پیدا کولای شو. همدا ګل نوی تصویر دی. که زموږ د یوه کرکټر له پزې څخه وینښته راوتلي وي او یا یې پر تندي د کالدانی داغ وي، نو څه خبره ده ! ایا په واقعي ژوند کې دارنګه څېرې نه وینو ؟

فکر وکړئ، سخته نه ده. انسانان رنګارنګ دي، بېلابېلې خبرې لري، هماغه خبرې تصویر کړئ چې تاسو یې په ورځني ژوند کې وینئ.
په پټي کې باید د دهقان پر تندي د خولو څاڅکي وي، همدا څاڅکي له هغه چا سره ښه نه ښکاري چې په معتدله هوا کې سیوري ته ناست دی.
په ونه کې د مرغۍ ځاله ده. مرغۍ راځي، په خوله کې یې چینجی نیولی . په ځاله کې د مرغۍ بچي چونېږي، خوله ورته خلاصوي، مرغۍ دخپل بچي په خوله کې چینجۍ وراچوي.
دا تصویر دی، خو ژور تصویر نه شو ورته ویلی، په لوستونکي هغه څه نه وینو چې دوی ته نوی وي، شاید ډېرو لوستونکو په واقعي ژوند کې دا صحنه لیدلې وي چې مرغۍ څنګه خپل بچي مړوي، خو دې ته به د ډېرو کسانو نه وي پام شوی چې د مرغی د بچې د خولې شاوخوا ژېړه پرده ښکاري.
ولیکئ:
کله چې د مرغۍ بچي خوله پرانیسته، تر خولې یې راګرځېدلې ژېړه پرده ښکاره شوه.
دا ډول باریکیو ته پام، د کیسې د تصویري کېدو لامل ګرځي او په لوستونکو نوي او په زړه پورې تصویرونه لیدلی شو. داسې تصویرونه چې تر دې دمه یې پام نه وي وراوښتی.
د ګلاب د ګل پاڼه به ډېرو لیدلې وي، خو کم کسان به دې ته متوجه شوې وي چې په پاڼه کې واړه واړه رګونه تېر دي، همدا واړه رګونه، نوی تصویر دی.
یو بل مثال:
په لویوالي کې مې یوه مردکۍ ومونده، نوې وه، کله چې مې لمر ته پکې وکتل، دنیا مې پکې ولیده. احساس راولوېد لکه په رڼو اوبو کې مې چې

سترګه لوڅه کړې وي. وا مې ړوله، شین اسمان مې ولید ، غرونه جوړ شول، لاندې شنه دښته ځلېدله...
په ورکتوب کې مې ډېرې مردکۍ په خاورو رغړولې وې، خو دې ټکي ته مې پام نه و شوی، هیڅکله مې لمر ته نه وې نیولې.
دا د نیا د مردکۍ غونډې ده، نوې تصویرونه پکې موندلی شو ، خو یو څه پام غواړي.
تر دې دمه مو د کیسه لیکنې په ځینو اړخونو : " د کیسې د موضوع، هدف، نوم، د کیسې پیل، مینځ ، پای، تلوسې ، کرکټرونو ، ژبې، ډیالوګ او تصویر " په اړه خبرې وکړې. د دې لپاره چې یاد شوي موضوعات مو لا هم په ذهن کې ښه پاخه شي، دا ټول به په یوه کیسه کې په عملي توګه و ښیو.
انتخاب شوې کیسه مې دوه کاله مخکې لیکلې وه. دا کیسه شاید ځینې نیمګړتیاوې ولري، خو زموږ هدف دا دی چې د کیسه لیکنې په اړه وپوهیږو او د کیسې ځینې اړخونه د نمونې په توګه راواخلو په ځینو هغو برخو به یې لنډې خبرې وکړو چې تر دې دمه پرې غږېدلي یو. په پای کې به ټوله کیسه په بشپړه توګه ولولو.
لومړی به د کیسې د نوم په اړه وغږیږو.

جنایت

کیسه جنایت نومیږي، هوایي نوم مو نه دی ټاکلی، کله چې ټوله کیسه ولولئ پوه به شئ چې په کیسې پورې تړلی نوم دی. بل دا چې نوم مخکې له مخکې د کیسې محتوا نه راسپړي، یوازې دومره پوهیدای شو چې په کیسه کې به یو جنایت پیښیږي، خو معلومه نه ده چې څنګه جنایت؟ ولې، د څه لپاره او چېرته؟

دا نوم په خپله د تجارتي اعلان غوندې دی. تلوسه لري او لوستونکی دې ته هڅوي چې کیسه ولولي او په موضوع پوه شي.
خو په دې نوم کې یوه ستونزه شته. یو څه عمومي دی.

د کیسې پیل او تلوسه:

د کیسې لومړی برخه را اخلو:
د سهار په خړه کې د پولیسو یو موټر لنډ راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولې لګولې وو، سر یې کینې لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتي ویښتو یې نرۍ پرخه پرته وه.
یو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپینه غاړه یې ګوتې کېښودې، خپلو ملګرو ته یې وکتل او دوه درې ځله یې په منفي بڼه سر وخوځاوه.
چوپه چوپتیا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څېرې یې نبولې ښکارېدلې او له خولو څخه یې مړه تاوونه پورته کېدل.
یوه عسکر وپوښتل:
ـ څوک یې پېژني؟
د خلکو ځواب منفي و.
عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد یې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې یې ترپال پرې وغوړاوه.
شېبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې لیکه لا ښکارېدله.

* * *

دې څو کرښو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راوګرځولې؟
هلک څوک و؟
ولې په ساړه ژمي کې د باندې پاتې شوی و؟
په رښتیا ! یخنۍ وژلای و؟
کورنۍ یې درلوده؟
د سیمې خلکو ولې نه پېژاند؟
دلته یې څه کول؟
مور او پلار به یې څنګه پیدا کړي؟
هغوی ته به د مړه زوی په لیدو څه ډول احساس پیدا شي؟
او نورې پوښتنې.

لوستونکی غواړي چې د دغو پوښتنو ځوابونه تر لاسه کړي. دی هغه وخت پوهیدای شي چې کیسه تر پایه ولولي.

ددې هدف د ترلاسه کولو لپاره کیسه له داسې ځایه پیل کړئ، چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي.

دلته کیسه له وو نه وو څخه نه ده پیل شوې. دا نه دي ویل شوي چې ثوارلس کاله مخکې همدې ماشوم نړۍ ته سترګې وغړولې. څنګه را لوی شو او څنګه تر ثوارلس کلنۍ پورې را ورسېد. کیسه په یوه خواشینونکې تصویر پیل شوېده. ثوارلس کلن هلک مړ دی. لوستونکی په طبیعي توګه غواړي پدې پوه شي چې ولې؟ په بله مانا ، هر هغه څه چې لوستونکي ته ټکان ورکوي، د هغه په ذهن کې پوښتني را ولاړوي او له کشمکش سره یې مخامخ کوي، هغه د کیسې په پیل کې راوړل شویدي.

همدې کشمکش او پوښتنو د کیسې لوستلو ته لاره هواره کړېده. لوستونکی اړ دی چې د دې هلک د تېر ژوند په اړه مالومات ترلاسه کړي او د راتلونکي په اړه یې پوه شي. دی به ضرور کیسه لولي.

د کیسې مینځ او تلوسه

کیسه اوږده ده، که په دې مثال کې ټوله کیسه را واخلو، له یوې خوا به اصلي موضوع (د کیسې مینځ او تلوسه) رانه پاتې شي، له بل لوري به په پای کې د ټولې کیسې لوستل بېخونده کړي، نو ځکه د کیسې په پیل پسې د کیسې دوهمې برخې لنډه برخه د مثال په توګه راوړو:

د پولیسو څارنوال (ب) یوه دوسیه راپورته کړه، پاڼه یې واړوله، عدلي طب د هلک مړینه طبیعي ښودلې وه، لیکلي یې و چې د یخنی له لاسه مړ شوی دی، د جرم او جنایت کومه نښه یې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پیدا کېدو په خاطر د ښار په عمومي هدیره کې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسیه یې په الماری کې کېښوده، بېرته پرڅوکۍ کېناست، د مېز پر سر ایښې بټن یې ټینګه کړه، له زنګ سره یو وچ، کلک سړی په وره کې ودرېد، به بیره یې وویل:

صاحب !

څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره یوه بله دوسیه راپورته کړه، څو پاڼې یې واړولې، خو ډېر ژر یې بېرته پر مېز کېښوده، یو اوږد ارږمی یې وېست، خپله پکه ککرۍ یې وګروله، ریموټ ته یې لاس کړ، د تلویزیون چاینلونه یې واړول، په یوه کې کارتونو، په بل کې څو مستو نجونو ګډا کوله او دریم چاینل هم یو تود سیاسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټینګه کړه، د تلویزیون پر پرده د نجونو ګډا راغله.

دا وخت یې موبایل وشرنګېد، څارنوال د خپلې کورتۍ جېب ته لاس کړ، مبایل یې غوږ ته ونیو، ورو یې وویل:

_مهرباني وکړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لړزانده غږ واورېدل شو:
ـیوه مهمه خبره درته لرم.
ـامر کوئ.
ـیوه اوونۍ مخکې سینما ته نږدې یو لیسو یو مړی وموند.
څارنوال په بیړه وویل:
ـهو ! یو هلک یخنی وژلای و.
په تیلفون کې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وویل:
ـپه ظاهره یخنۍ وواژه، خو تر شا یې یو لوی جنایت پټ دی.
څارنوال په بیړه وپوښتل:
ـتاسو څوک یاست؟ له کوم ځایه خبرې کوئ؟
تلیفون قطع شو.
دا برخه نوره هم پسې غزېدلې ده، خو فکر کوم چې د بحث لپاره به همدومره بس وي. دوهمه صحنه د یوه څارنوال له ورځني عادي ژونده پیل شوېده. څارنوال په دفتر کې دی. دوسیه را اخلي، په بې تفاوتی سره د عدلي طب له خوا د هلک د مړیني ریوټ لولي او دوسیه په سړه سینه بېرته په الماری کې ږدي. خو د لوستونکي د پوښتنو ځوابونه لا پاتې دي. دی غواړی چې پوښتنې یې ځواب شي، ځکه اړ دی چې د کیسې لوستلو ته دوام ورکړي.
ناڅاپه څارنوال ته تلیفون راځي. دا تلیفون هم څارنوال او هم په خپله لوستونکي ته ټکان ورکوي. دوی له مقابل لوري څخه هغه څه اوري چې تر دې دمه یې په اړه فکر نه و کړی.
که څه هم مقابل لوري یوه خبره روښانه کړه. هغه دا چې د هلک د مړینې علت به څه و. خو پوښتنه دا ده، چې هغه کوم جنایت دی چې هلک یې له امله شپه په واورو کې تېره کړې؟

دلته تلوسه نوره هم پیاوړې شوه. که لوستونکي د خپلې یوې پوښتنې ځواب وموند او په دې پوه شو چې د ماشوم د مړینې علت بل څه دی، خو په مقابل کې همدې ځواب، د هغه په ذهن کې نورې پوښتنې راولاړې کړې.
دا کوم جنایت دی؟
د چا لخوا او څنګه تر سره شوی؟
د جنایت یې له دې سره څه چې ماشوم له واورو ډکه سړه شپه کې پاتې شي.
او نورې پوښتنې.
په بله مانا ! په تلوسه کې تلوسه رامینځته شوه. په دې توګه لوستونکی تر پخوا ډېر د کیسې له لوستلو سره زړه تړي، د هغه یوه پوښتنه ځوابیږي خو ځای یې ځونوې پوښتنې نیسي. دی اړ دی چې کیسه تر پایه ولولي.
د کیسې مینځ نورې پوښتنې هم پیدا کوي چې د ټولې کیسې په لوستلو کې به روښانه شي.

د کیسې پای

څارنوال (ب) په خشکه وویل:
_اقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس ور اچولی و.
هوټلي سرې لاړې تو کړې، څارنوال ته یې وکتل، شونډې یې وخوځېدې:
_نه، ما هیڅ نه دي کړې.
څارنوال تر ګرېن ونیو، ورو یې وویل:
_تا زه نه یم پېژندلای، ما د ډېرو مجرمینو ژبه خلاصه کړېده، ته به اقرار کوې، ضرور.

هوټلي څه ونه ویل. څارنوال ولاړ شو ، د بند په سره او نمجنه کوټه کې یې څو ګامه واخیستل، ودرېد ، سرې ته یې وکتل او په کاوړ یې وویل :
_ته د بخښلو نه یې، تا جرم کړی، یو نه بخښونکی جرم، ته د لوند سپي غوندې د کرکې وړ یې، پوهېږې، ته به پانسي شې.
هوټلي ولړزېد. سره ساه یې واخیسته ، ورو یې ویل:
_راځه، یو جوړ جاړی سره وکړو.
څارنوال په حیرانی ورته وکتل.
د هوټلي شونډې وخوځېدې:
_زه یې پانسی، ته به کومه ګټه وکړې؟
څارنوال وویل:
_د مقصد خبره کوه !
_ګوره، د هلک دوسیه تړل شوېده، ټول په دې قانع دي چې هغه یخنۍ وژلی، ته دوه لکه اوغانۍ واخله او ما خوشی که.
د څارنوال سترګې رډې راوختې، ټیټ شو ، هوټلي یې تر ګرېن ونیو ، په خشکه یې وویل:
_ته ماته رشوت راکوې؟
هوټلي وارخطا شو.
څارنوال یوه شېبه غلی و، بیا یې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پوري و، وروسته یې هو ټلي ته مخ ور واړاوه، دهغه غوږ ته یې خوله ورنږدې کړه، ورو یې وویل:
_زه دومره احمق نه یم، پنځه لکه.

د کیسې پای ګنګ نه و. که یو څه ګنګ هم درته مالوم شوی وي علت يې دا دی چې تر دې دمه مو ټوله کیسه نه ده لوستې او په دې نه پوهیږو چې کیسه څنګه تر دې ځایه راورسېده.
د کیسې په پای کې خبره خلاصه شوه. د لوستونکي ټولې پوښتنې ځواب شوې، نه غوټه پاتې شوه، او نه هم تلوسه. خو له دې سره سره به دا کیسه د لوستونکي په ذهن کې تر ډېره پاتې شي، شاید فکر وکړئ چې وروسته به څه کیږي؟ ایا هوټلي به څارنوال ته پنځه لکه افغانۍ ورکړې که نه؟ د څارنوال او هوټلي راتلونکې به څه وي او...
بله دا چې کیسه د لوستونکي د تصور پرخلاف پای ته رسېدلې ده.
موږ په پاتې خبرو پسې نه ګرځو، ځکه پاتې خبرې د کیسې په هدف پورې نه دي تړلې.

د کیسې هدف:

مخکې تر دې چې کیسه ولیکم، په ذهن کې مې یو اځې د کیسې هدف پوخ کړ:
د دې کیسې له لیکلو څخه مې هدف دا دی څو لوستونکي وپوهیږي چې ولې په ځینو بې سرپرسته هلکانو جنسي تیری کیږي او په دې برخه کې ولې قضايي اداري عدالت نه شي پر ځای کولی.
جنایت یوه پولیسي اوږده کیسه ده. خو ما د کیسې د لیکلو پر مهال هڅه کوله چې په هره کرښه کې یو اځې یو هدف تعقیب کړم او بلې خوا ته لاړ نه شم.

ډیالوګ !

د کیسې یوه برخه:

څارنوال ژر د مېز پر سرايښې ګوشکۍ ورپورته کړه، يوه لنډه نومره يې ووهله، ويې ويل:

ـزما دفتر ته راشئ !

لنډه شېبه وروسته په دفتر کې يو په ونه لوړ سړی ولاړ و، څارنوال دوه ـ درې ځله د خپل موبايل سکرين ته وکتل، په کاغذ يې يوه نومره وليکله، کاغذ يې ولاړ سړي ته ونيو، ويې ويل:

ـغواړم پوه شم چې د تليفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر !

سړي کاغذ ور واخيست، په بيړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سړي ته د کېناستلو بلنه ورکړه، وروسته يې په ډکه خوله وويل:

ـڅه درک دې ولګاوه !!!

سړي ځواب ورکړ:

ـهو صاحب ! تليفون له يوې پي سي او څخه شوی و، تيليفونچي ويل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی يوه پېغله وه چې پوره لس دقيقې يې خبرې کړې، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه يوه بوډا ته وار ور رسېدلی و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سړي ور وکتل، د بربټونو لاندني تور وېښته يې په مستو سپين وو، څارنوال وويل:

ـد بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟

ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر يوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره يې په زړه و چې بوډا کڅوړنۍ سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

خارنوال وویل:
ـپیدا به یې کړو؟
ـصاحب! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
خارنوال یوه شېبه غلی و، وروسته یې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې واچوله او ویې ویل:
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.
دلته دوه کرکټره لرو. خارنوال او د خارنوال تر لاس لاندې یو مامور. خو په کیسه کې دا یادونه نه ده شوې چې خارنوال تر مامور لوړ موقف لري، بلکې لوستونکی د خارنوال له هماغه لومړي ډیالوګ څخه پوهېږي چې خارنوال لوړه کاري رتبه لري او دوهم تن باید د ده اوامر ومني.
ـزما دفتر ته راشئ!
یاد خارنوال دا خبره:
ـغواړم پوه شم چې د تلیفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر!
بله دا چې که څوک دولتي او یا هم ځینو غیر دولتي دفترونو ته تللي وي، نو د صاحب ټکی به یې ډېر اورېدلی وي. دلته مامور د هرې خبرې په سر کې د (صاحب) ټکی کاروي.
ـهو صاحب! تلیفون له یوې پي سي او څخه شوی و، تیلیفونچي ویل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی یوه پېغله وه چې پوره لس دقیقې یې خبرې کړې، بیا یو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه یوه بوډا ته وار ور رسېدلی و.

له دې ډیالوګونو څخه مو هدف دادی چې په کیسه کې دواړه (ځارنوال او مامور) له خپل اجتماعي موقف سره سم غږېدلي دي. (البته زموږ په ټولنه کې همداسې ده.)
بل دا چې له ځینو ډیالوګونو څخه تصویر هم اخیستلای شو:
ـصاحب ! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر یوه څېره ذهن ته نشي سپارلی، خو دومره یې په زړه وو چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ځارنوال او مامور دواړه لوستي خلک دي ، دې ته ضرورت نه پېښیږي چې د یوبل د خبرو په پوهېدو کې ستونزه ولري. که مامور د پي سي او نوم اخیستی، له منطقي پلوه ځارنوال پرې پوهیدلی، خو که د ځارنوال په ځای کوم بزګر وای، نو شاید پوښتنه ورته پیدا شوې وای چې (پي سي او) یعني څه؟
پرله پسې ډیالوګونه هم لوستونکی ستړی کوي. له همدې امله په خبرو کې وقفه راوستل ضروري دی او خبرې طبیعي ښکاري:

ځارنوال وویل:
ـــد بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلود ؟
ـصاحب ! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر یوه څیره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره یې په زړه و چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ځارنوال وویل:
ـپیدا به یې کړو؟

ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
څارنوال یوه شیبه غلی و، ورو سته یې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه وریجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې واچوله او ویې ویل:
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، نه تلی شې.
که څارنوال وریجې نه وای ور ټولې کړې او په غاب کې یې نه وای اچولې ، او دې ته اشاره نه وای شوې چې دا خبره د چا ده؟ پنځه پرله پسې ډیالوګونه راتلل:
ــــد بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلود ؟
ـصاحب ! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر یوه څیره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره یې په زړه و چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ـپیدا به یې کړو؟
ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، نه تلی شې.
پرله پسې ډیالوګونه ستړي کوونکي دي، ډېر وخت له لوستونکي لاره ورکوي چې دا د کوم کرکټر خبره ده؟ دا ستونزه هغه وخت ډېره پیدا کیږي چې تر دوو ډېر کرکټرونه ولرو. دلته مو د یوه عمل پواسطه وقفه راوسته، هغه دا چې څارنوال وریجې ټولې کړې ، په غاب کې یې واچولې او له هغه وروسته یې بله پوښتنه وکړه. د ډیالوګونو تر مینځ دا ډول وقفې هم کیسه تصویري کوي او د هم د اوږدو خبرو مخه نیسي.

بله خبره دا چې په ډیالوګونو کې تکراري کلمات نشته. هر ډیالوګ راتلونکي ډیالوګ ته لاره هواروي. که ساده ووایو ! هر ډیالوګ د زینې د یوې پلې مثال لري. زینه سره تړلې وي.

د ډیالوګ په برخه کې مو ولوستل چې ډیالوګونه باید لنډ وي، خو دلته مامور اوږدې خبرې کړي. دا طبیعي ده، ځکه څارنوال له هغه څخه تشریح غوښتې او مامور مجبور دی چې تشریحي خبرې وکړي.

خو بیا هم تشریح اوږده نه ده راغلې. کله کله د مجبوریت له مخې اوږدو خبرو ته هم ضرورت پیدا کیږي.

(په دې اړه د ډیالوګ په برخه کې خبرې شوي)

تصویر:

د کیسې د پیل لنډه برخه:

دسهار په خړه کې د پولیسو موټر لنډ راتاو شو، وښویده او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولې لګولې وو، سر یې کېښ لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتي ویښتو یې نرۍ پرخه پرته وه.

ټولې جملې حرکت لري. ان بوټونه هم په حرکت راغلي. واورې هم حرکت پیدا کړی. د هلک په تورو ګاړګوتي ویښتو پرتې پرخې ته هم پام شوی.

بل تصویر:

شپږه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای ، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې لیکه لا ښکارېدله.

که یو ځلې همدا یوه جمله هم ولولو، دا تصویر ترې اخیستی شو چې مخکې څه تېر شوي دي.

بل تصویر

څارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و، له خولې څخه یې سپین تاوونه پورته کېدل او لاسونه یې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.

دلته دا یادونه نه ده شوې چې یخني ده. خو د څارنوال (ب) له خولې څخه سپین تاوونه راوتل او لاسونه د بالاپوښ په جېب کې پټول په خپله د یخنې نښې ګڼل کېږي.

بل تصویر:

شپږه وروسته په پارک کې هیڅوک نه و، د ونې پر یوه لوخ ښاخ یو کارغه ښکارېده او د سپینو واورو پر سر څو وچې پاڼې باد رغړولې.

کیسه لیکنه ډېر اړخونه لري. یو ځلې په څو ټکو کې نه خلاصه کېږي، که ژوند و په نورو برخو به یې بل وخت خبرې وکړو.

په پای کې مو د دوو کیسو لوستلو ته رابولم. لومړی همدا د (جنایت) په نوم بشپړه کیسه ده چې ځینې برخې مو د بحث له پاره ترې را واخیستې او خبرې مو پرې وکړې. بله کیسه (بدمرغي) نومېږي چې د (جنایت) له کیسې وروسته به یې ولولئ. د (بدمرغي) په نوم کیسه مې ځکه راوړه چې تاسو له خپل دیده ورته وګورئ. هغه څه پکې وموموئ چې تر اوسه مو خبرې پرې وکړې. په دې فکر

وکړئ چې کومې برخې يې ښې دي، کومې برخې يې ستونزې لري او کوم ټکي باید په پام کې نیول شوي وای چې ستونزې حل او کیسه لا ښه شوې وای.
دوهمه کیسه ستاسو د نقد لپاره ده. چاڼ او ټوک، ټوک يې کړئ. هغه ټکي ترې راوباسی چې تر دې دمه پرې غږېدلي یو.
دا تمرین به مو په عملي توګه ځینو ټکو ته متوجه کړي.
خو لومړی به د جنایت کیسه ولولو.

جنایت

دسهار په خړه کې د پولیسو یو موټر لنډ راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولې لګولې وو، سر یې کېڼ لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتې ویښتو یې نرۍ پرخه پرته وه.

یو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپینه غاړه یې ګوتې کېښودې، خپلو ملګرو ته یې وکتل او دوه درې ځله یې په منفي بڼه سر وخوځاوه.

چوپه چوپتیا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څېرې یې نیولې ښکارېدلې او له خولو څخه یې مړه تاوونه پورته کېدل.

یوه عسکر وپوښتل:

_څوک یې پېژني؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد یې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې یې ترپال پرې وغوړاوه.

شېبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې لیکه لا ښکارېدله.

❊ ❊ ❊

د پولیسو څارنوال (ب) یوه دوسیه راپورته کړه، پاڼه یې واړوله، عدلي طب د هلک مړینه طبیعي ښودلې وه، لیکلي یې وو چې د یخنۍ له لاسه مړ شوی دی، د جرم او جنایت کومه نښه یې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پیدا کېدو په خاطر د ښار په عمومي هدیره کې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسیه یې په الماري کېښوده، بېرته پرڅوکۍ کېناست، د مېز پر سر اېښې بټن یې ټینګه کړه، له زنګ سره یو وچ، کلک سړی په وره کې ودرېد، په بېړه یې وویل:

صاحب!

څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره یوه بله دوسیه ورپورته کړه، څو پاڼې یې واړولې، خو ډېر ژر یې بېرته پر مېز کېښوده، یو اوږد اسوېلی یې ویست، خپله پکه ککرۍ یې وګروله، ریموټ ته یې لاس کړ، د تلویزیون چاینلونه یې واړول، په یوه کې کارتونو، په بل کې څو مستو نجونو ګډا کوله او دریم چاینل هم یو تود سیاسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټینګه کړه او د تلویزیون پر پرده د نجونو ګډا راغله.

دا وخت یې موبایل وشرنګېد، څارنوال د خپلې کورتۍ جېب ته لاس کړ، مبایل یې غوږ ته ونیو، ورو یې وویل:

_مهرباني وکړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لړزانده غږ واورېدل شو:

_یوه مهمه خبره درته لرم.

_امر کوئ.

_یوه اوونۍ مخکې سینما ته نږدې پولیسو یو مړی وموند.

څارنوال په بېړه وویل:

_هو! یو هلک یخنۍ وژلی و.

په تلیفون کې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وویل:
_په ظاهره یخنۍ وواږه، خو تر شا یې یو لوی جنایت پټ دی.
څارنوال په بیړه وپوښتل:
_تاسو څوک یاست؟ له کوم ځایه خبرې کوی؟
تلیفون قطع شو.
څارنوال ژر د مېز پر سرا پښې ګوشکۍ ورپورته کړه، یوه لنډه نومره یې ووهله، ویې ویل:
_زما دفتر ته راشئ!
لنډه شېبه وروسته په دفتر کې یو په ونه لوړ سړی ولاړ و، څارنوال دوه د رې ځله د خپل مبایل سکرین ته وکتل، په کاغذ یې یوه نومره ولیکله، کاغذ یې ولاړ سړي ته ونیو، ویې ویل:
_غواړم پوه شم چې د تلیفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر! سړي کاغذ ور واخیست، په بیړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سړي ته د کېناستو بلنه ورکړه، وروسته یې په ډکه خوله وویل:
_څه درک دې ولګاوه؟
سړي ځواب ورکړ:
_هو صاحب! تلیفون له یوې پي سي او څخه شوی و، تیلیفونچي ویل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی یوه ښځه وه چې پوره لس دقیقې یې خبرې کړې، بیا یو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه یوه بوډا ته وار ور رسیدلی و.
څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سړي ور وکتل، د برېتونو لاندې تور وېښته یې په مستو سپین وو، څارنوال وویل:

ـد بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلودل؟
ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر يوه خبره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره يې په زړه وو چې بوډا کڅوړني سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ثارنوال وويل:
ـپيدا به يې کړو؟
ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
ثارنوال يوه شيبه غلی و، ورو سته يې د مېز پر سر لوېدلې يوه يوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې يې واچوله، ويې ويل:
ـرښتيا وايې، موندل يې ګران کار دی، بايد صبر وکړو، شايد بيا تليفون وکړي، ته تلی شې !
د ثارنوال وړاندوينه سمه وخته، ماسپښين يې موبايل وشرنګيد، مقابل لوري وويل:
ـزما خبره مو زړه ته ولوېده؟
ثارنوال وويل:
ـخو موږ ثبوت غواړو.
ـکيسه اورېده ده، په تليفون کې نه ويل کېږي.
ـنو چېرته سره ووينو؟
مقابل لوری يوه شيبه غلی و، په تليفون کې يوا ځې د موټرو هارنونه اورېدل کېدل، وروسته يې وويل:
ـخو په يوه شرط !
ـڅه؟

ـزه غریب سړی یم، ماته به کوم جنجال نه پیدا کوې.
ـسمه ده، ژمنه کوم.
مقابل لوري وټوخل، بیا یې وویل:
ښاروالۍ ته نږدې یو کوچینی پارک دی، سباسهار نهه بجې هلته راشئ، په دې واورو کې پارک تش وي، ما په اسانۍ سره موندلی شئ.
تلیفون قطع شو.
ثارنوال فکر یووړ، بیا یې د اطمینان لپاره عدلي طب ته تلیفون وکړ، هغوی خپل استول شوی رپوټ سم وګاڼه، ویې ویل چې په خبرنه کې کومه تېروتنه نده شوې، د هلک مرګ طبیعي دی او کوم جنایي اړخ نه لري.

❊ ❊ ❊

ثارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و، له خولې خخه یې سپین تاوونه پورته کېدل او لاسونه یې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.
په کوچني پارک کې څوک نه ښکارېدل، د هسکو ونو تور، نري او اوږده سیوري پر سپینو واورو پراته وو او تر پارک له راګرځېدلو کتارو ور هاخوا پر تور سړک یو یو موټر تېرېده.
پینځه دقیقې نورې هم ووتې، بیا د پارک په شمالي دروازه کې یو سړی ودرېد، دی بوډا و، له پطلون سره یې شنه لونګۍ تړلې وه او یو پنډ زوړ جمپر یې په تن و.
شېبه وروسته یې ثارنوال ته لاس ورکړ، دواړه پر یوه اوږده څوکۍ کېناستل، یوه لحظه غلي وو، وروسته ثارنوال وویل:
ـچرتې دې کړم

بوډا هغه ته وکتل، برېتو يې سپينه پرخه نيولې وه او د اوربدې پزې تېره ثوکه يې سره ښکارېده.
بوډا لنډ ځواب ورکړ:
_بايد چرتې شي.
څارنوال مخ ور واړاوه:
_خبرې وکه، ما ژمنه درسره کړې، له ستونزو به لرې يې.
بوډا يو سوړ اسويلى ويست، لاندي يې پرخپل بوټ واوره تخته کړه، ورو يې وويل:
زه کسبگرسړی يم، دېرش کاله کېږي چې اشپزي کوم، ما په بېلابېلو هوټلونو کې کار کړی، لاس مې ښه دی، خو تر ټولو د کباب په پخولو کې ډېرتکړه يم، تېره میاشت مې په يوه هوټل کې کار ونيو، دا هوټل د موټرو په اډه کې دی، هلته ډېره گڼه گوڼه وي، ولاياتو ته بسونه ځي او ښه چليږي. دا يو کوچينی هوټل دی، د شپې تيرولو ځای نه لري، خو مشتريان يې ډېر دي او خاوند يې په مزو کې دی.
بوډا غلی شو، يو سوړ اسويلى يې ويست او ويې ويل:
دا د اتو ورځو مخکې کيسه ده، ما کباب پخاوه، وروسته مې يوه ديارلس يا څوارلس کلن هلک ته پام شو، له نانوای نه يې ډوډۍ غوښته، خو نانوای په غوسه شو، هلک ته يې بد رد وويل او له هغه ځايه يې وشاړه. زه حيران شوم، هلک ته مې وکتل، نه يې جامې د سوالگرو وې او نه هم څېره او نور ظاهري جوړښت. ورغږ مې کړ، راغی او زما تر څنگ ودرېد. پوه شوم چې وږی دی، ما د کباب دوه سيخه ورته ونيول، ده مننه وکړه او په بيړه د کباب په خوړلو بوخت شو.

دی له رنګه ښایسته و، سپین پوست یې درلود او داسې نه ښکارېده چې تر دې مخکې دې کومه سخته پرې ورغلې وي. وروسته مې وپوښت:

ـولې سوال کوې؟

هلک راته وکتل، غټې تورې سترګې یې له اوښکو ډکې شوې، ویې ویل:

ـوږی یم، پیسې نه لرم.

ـکور دې چېرته دی؟

هلک یوه شېبه غلی و، بیا یې سر پورته کړ، شونډې یې وخوځېدې:

ـپه ایران کې.

حیران شوم:

ـنو دلته څه کوې؟

هلک په خواشینۍ وویل:

مورې لس کاله مخکې ایران ته مهاجر شوو، په کور کې پنځه تنه یو، زه، پلار، مور او زما دوه ورې خویندې، پلار مې په یوه ساختماني شرکت کې کار کاوه، زه هم په یوه مغازه کې مزدور وم، خلکو ته به مې سودا ورکوله، کارتنونه به مې له یوه ځایه بل ځای ته وړل، ستړی به وم، خو بیا هم ښه و، مازدیګر به ټول سره یوځای شوو او د ورځې ستړیا به مې هېره شوه، یو سهار مغازې ته تلم، پولیسو ودرولم، د مهاجرت کارت یې رانه وغوښت، خو مورږ د زرګونو نورو افغانانو غوندې غیر قانوني مهاجر و، اسناد مو نه درلودل، هماغه و چې لومړی یې د سنګ سفید په نوم یوې بندیخانې ته ولېږلم، یوه اوونۍ مې هلته تېره کړه او بیا یې له مرزه (سرحده) را واړولم. اوس دا دی شپږمه ورځ ده چې سرګردانه ګرځم، له کوره هم احوال نه لرم، نه پوهېږم چې څه وکړم، قاچاقبر پیسې غواړي، خو زه په ګېډه نه یم موړ، ایران ته د تګ لپاره پیسې په کار دي، ډېرې پیسې.

ما ورنه وپوښتل:
ـولې دلته، په افغانستان کې ځوک نه لري؟
هلک وویل:
ـنه، ترونه مې پخوا لا پاکستان ته مهاجر شوي دي، دومره پوهېږم چې په پېښور کې اوسي، نور يې درک نه را مالومېږي.
ـنو دا شپږ ورځې دې چېرې تېرې کړې؟
تر پرونه يو څه پيسې راسره وې، په يوه مساپر خانه کې به مې ډوډۍ خوړه، د شپې د تېرېدو پيسې يې نه رانه غوښتې، همالته به پر تخت وېدېدم، پرون مې ټوله ورځ څه ونه خوړل، بانه مې داوه چې په نس مې درد دې، خو نن سهار د مساپرخانې خاوند راباندې پوه شو او زه يې له هغه ځايه وشړلم، ما په ژوند کې خواست نه دی کړی، خو وږی وم، ټيکه نه راتله، ځکه مې له نانوايه يوه ډوډۍ وغوښته.
بوډا د ماشومانو په شور او زوږ غلی شو، له جنوبي دروازې څخه يوه ډله ماشومان پارک ته ور ننوتل، دوی منډې وهلې، يو بل يې دواورو په غونډوسکو ويشتل، وروسته پرته له دې چې په پارک کې ماتله شي، په بېره د پارک له شمالي دروازې څخه ووتل.
د بوډا سر وځړېد، يوه شېبه غلی و، بيا يې ورو وويل:
ـهلک يوه لحظه له ماسره ودرېد، فکر کوم چې د کباب بوی ښه پرې لګېدلی و، خو زه پردی مزدور وم، نوره لوربينه مې نه شوای ورباندې کولای، داوخت د هوټل خاوند راغږ کړ!
ـغلور خوراکه کباب
ما نور سيخونه د انکار له پاسه کېښودل، کباب ته مې پکه وهله چې د هوټل خاوند راغی، ده د يو بل خوراک فرمايش راکړ، ويې ويل چې يو نږدې دوست

يې راغلی، غوښې ته څه مثاله هم ورګډه کړه او په سیخونو کې سپین بخرکي مه پېيه ! وروسته يې هلک ته پام شو ، ما ته يې په پوښتونکي نظر وکتل، ومې ویل چې مساپر دی، له ایرانه يې را اړولی، دلته څوک نه لري.
د هوټل خاوند په ځیر ورته وکتل، مخ يې را واړاوه، ویې ویل:
ـوبال لري، ډوډۍ ورکړه، بیا به نوره مرسته هم ورسره وکم.
له دې سره بېرته هوټل ته ننوت.
د هوټل خاوند په ظاهره بد سړی نه و ، په غریبانو يې پام کاوه، هر سهار به يې د سلو روپو نوټ د سوالګرو لپاره ماتاوه، هوټل ته به ډېر ګدایګر راتلل، یو يې هم نا امېده نه پرېښوده، یو دوه اوغانۍ به يې ورته نېولې، دی به پر دخل ناست و او کله کله به يې له مساپرو پاتې ډوډۍ پر غریبانو ویشله.
هلک ته مې ډوډۍ ورکړه، دی تر ماسپښینه ماتل شو ، ما لمونځ وکړ، په هوټل کې هیڅوک نه
و ، هلک پر تخت ناست و ، دی چرتي ښکارېده، زه پخلنځي ته لاړم، غوړ لوښې مې پریمینځل او د ماختسن لپاره مې غوښه پر سیخونو وپېیله، کله چې بېرته ورغلم، د هوټل خاوند مې د هلک تر څنګ ولید ، دوی خبرې کولې، ښه شېبه وغږېدل، د هوټل خاوند ډاډ ورکړ چې دی ځیني قاچاقبران پطژني،هر څه به سم شي.
هلک په هوټل کې پاتې شو، د ماخستن له خوا خلک کم وو، ډوډۍ مو ژر ورکړه، وروسته د هوټل شاګردان هم خپلو کورونو ته لاړل او په هوټل کې درې تنه پاتې شوو، زه، د هوټل خاوند او کوچینی مساپر.
موږ تر ناوخته ویښ وو، د هوټل خاوند دورځې حساب کاوه، هلک د بخارۍ تر څنګ غلی ناست و او ما هم د سبا لپاره غوښه وړوله، ښه شېبه نوره هم ووته،
هلک ته مې وکتل، سترګې يې له خوبه ډکې وې، ولاړ شوم او د بخارۍ تر څنګ

مې ځای ورته جوړ کړ. د هوټل خاوند هم ځو ګامه لرې د تخت په بل سر کې پرېووت، ما ته هم خوب راته، خپله بستره مې هوا ره کړه، د ګروپ ساکټ ته مې لاس ور وغځاوه او سترګې مې پټې کړې.
زه هم دلته مسا پر یم. کورنۍ مې په کلي کې ده، یوه میاشت کېده چې کور ته نه وم تللی، په هغه شپه مې خپله کوچینی لور تر ډېره په ذهن کې راګرځېده، خو وروسته خوب وړی وم.
بوډا غلی شو.
ځارنوال په بیړه وویل:
بیا؟
د بوډا شونډې و خوځېدې:
ـ یوه شورماشور مې سترګې رڼې کړې، د بخارۍ د سره انګار په تته رڼا کې مې هوټلي ولید چې د هلک تر څنګ ناست و، هلک سرې ته سوکان نیولې وو، سپکې سپورې یې ور ته ویلې، خو هوټلي غلی و، هیڅ یې هم نه ویل او سر یې ځړېدلی ښکارېده، وروسته هلک په بیړه ولاړ شو، بوټونه یې په پښو کړل، خو کله چې یې د دروازې د ستګیر ته لاس ور وغځاوه، ور کولپ و، بیا یو کړ نګ شو، لویه شیشه دړې وړې شوه، هلک په توره شپه کې د باندې لاړ او هوټل ته سړه هوا راننوته.
بوډا غلی شو.
ځارنوال وویل:
ـدا یو لوی جنایت دی، دا پست هوټلي باید سزا ووینې، باید.
بوډا وویل:
ـما بل څه نه شو کولای، کار مې پرېښود او قانون مې خبر کړ، نور نو تاسو ښه پوهېږئ.

ځارنوال وپوښتل:
ـغواړې چې چېرته لاړ شې؟
ـ نپوهیږم، بل ځای به په کار پسې ګرځم، ما درته وویل، زه یو تکړه اشپز یم، روپۍ کمه یا ډېره، کار پیدا کولای شم.
ځارنوال وویل:
ـخو که تا ته ضرورت پېښ شو بیا به دې چېرې پیدا کوم؟
د بوډا شونډې وخوځېدې:
ـتا ژمنه کړې وه چې ما ته به کوم جنجال نه پیدا کوې.
ځارنوا ل وخندل:
ـزه په خپله خبره ولاړ یم، خو دا زما وظیفه ده، باید د شاهد ادرس ولرم.
بوډا وویل:
ـدلته ځوک نه پېژنم، خو د کلي ادرس مې درسره ولیکه، قول ده، که مې کار ومونډ، په تیلیفون کې دې خبروم.
ځارنوال د سړي د کلي او هوټل دواړو ادرسونه واخیستل.
شپېه وروسته په پارک کې هیڅوک نه و، د ونې پر یوه لوخ ښاخ یو کارغه ښکارېده او د سپینو واورو پر سر څو وچې پاڼې باد رغړولې.

❊ ❊ ❊

ماسپښین دوه بجې وې، ځا رنوال پر یوه خیرنه څوکۍ ناست و، پر غوړ مېز اېښې له تورو چایو ډک ګیلاس یې وریپورته کړ، هوټلي ته یې وکتل، ده د ټایپ د یوې جړ شوې کستې راوتلې کولمې خلاصولې.

وروسته یې ورمېږ کوږ کړ، د تخت پر سر ناستو دوو تنو خبرې سره کولې او دوی ته نږدې یوه څوانکي پر تېرو سيخانو غوښه پېيله. نور هوټل تش و.
ځارنوال هوټلي ته اشاره وکړه، هغه راغی، ځارنوال ته مخامخ ودرېد. ورو یې وویل:
_څه شی غواړئ؟
ځارنوال د لاس په اشاره هوټلي وپوهاوه چې مخامخ ورته کېني.
هوټلي حیران شو.
ځارنوال جېب ته لاس کړ، یو کارټ یې راویست، د هوټلي سترګو ته یې ونیو، ویې ویل:
_ځارنوال (ب)
د هوټلي رنګ والوت، پر څوکۍ کېناست او ځارنوال ته یې په وېره وکتل.
ځارنوال ورو وویل:
_کاروبار دې څنګه دی؟
هوټلي وارخطا شو:
_صیب! ښه ده، ګذاره کوي.
ځارنوال له چایو غوړپ وکړ، شونډې یې و خوځېدې:
_یو څو پوښتنې درنه کوم.
_امر کوئ، صیب!
_تا څو ورځې مخکې یو میلمه درلود.
هوټلي په ماته ګوډه ژبه وویل:
_صیب، زه، زه خو ډېر میلمانه لرم، ته، ته کوم یو یادوې؟
د ځارنوال شونډې وخوځېدې:
_خو ته د شپې میلمه نه لرې.

د هوټلي رنګ سور شو.
دا وخت د مېز ترڅنګ دوه تنه ودرېدل، یوه یې وویل:
ـدوه چایه، څو روپۍ شوې؟
ـپنځلس اوغانۍ
هغه د مېز پر سر پیسې کېښودې او دواړه له هوټله ووتل.
څارنوال پسې وکتل، هوټلي ته یې مخ وروا ړاوه، په ملنډو یې وویل:
ـپه زړو شیشو کې دا یوه شیشه نوې ښکارې، دا دې ولې بدله کړېده؟
هوټلي پرتخت ناست ځوانکي ته وکتل، له هغه نه یې وغوښتل چې پاتې کار په اشپز خا نه کې وکړي، وروسته یې څارنوال ته مخ ور واړاوه، شونډې ورپېدې او په لړزانده غږ یې وویل:
ـماته شوه.
ـڅنګه؟
هوټلي چیغه کړه !
ـله ما څه غواړې؟
څارنوال ور مخته شو، د دواړو سترګې سره وجنګېدې، څارنوال وویل:
ـته ډېر پست سړی یې، تا هغه هلک ته لاس ور اچولی و، د شپې یې په بړستن ور ننوتی وې، ته پوهېږې ! هغه مړ دی، یخني وژلی.
ـدا دروغ دي.
ـزه شاهد لرم. زوړ کبابي.
هوټلي په بیړه ولاړ شو، منډه یې کړه، خو څارنوال تر لمنې ونیو، سړی پړمخې ولوېد، سر یې پر یوې څوکۍ ولګید او له تندي یې وینه روانه شوه.

❋ ❋ ❋

څارنوال (ب) په خشکه وویل:
ـ اقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.
هوټلي سرې لاړې تو کړې، څارنوال ته یې وکتل، شونډې یې وخوځېدې:
ـ نه، ما هیڅ نه دي کړي.
څارنوال تر ګرین ونیو، ورو یې وویل:
ـ تا زه نه یم پیژندلی، ما د ډېرو مجرمینو ژبه خلاصه کړېده، ته به اقرار کوې، ضرور.
هوټلي څه ونه ویل. څارنوال ولاړ شو، د بند په سره او نمجنه کوټه کې یې څو ګامه واخیستل، ودرېد، سرې ته یې وکتل، په کاوړ یې وویل:
ـ ته د بښلو نه یې، تا جرم کړی، یو نه بښونکی جرم، ته د لوند سپي غونډې د کرکې وړ یې، پوهیږې، ته به پانسی شې.
هوټلي ولړزېد. سره سا یې واخیسته، ورو یې ویل:
ـ راځه، یو جوړجاړی سره وکړو.
څارنوال په حیرانۍ ورته وکتل.
د هوټلي شونډې وخوځېدې:
ـ زه یې پانسی، ته به کومه ګټه وکړې؟
څارنوال وویل:
ـ د مقصد خبره کوه!
ـ ګوره، د هلک دوسیه ترل شوېده، ټول په دې قانع دي چې هغه یخنې وژلی، ته دوه لکه اوغانۍ واخله او ما خوشې که.

د ځارنوال سترګې رډې راوختې، تيټ شو ، هوټلي يې تر ګرېن ونيو ، په خشکه يې وويل:

_ته ماته رشوت راکوې؟

هوټلي وارخطا شو.

ځارنوال يوه شېبه غلی و، بيا يې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پورې و ، وروسته يې هو ټلي ته مخ ور واړاوه، دهغه غوږ ته يې خوله ورنږدې کړه، ورو يې وويل:

_زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.

(پای)

بدمرغي

لیکوال: نصیر احمد احمدي

نجلۍ پر کټ ستوني ستغ پرته وه، کله کله به يې چیغه کړه، لاسونو ته ور لوېدلي ځنځیرونه به يې وشرنګېدل، سر به يې پورته کړ او بدن به يې ټکان وخوړ. تر هغې راګرځیدلي کسان خواشیني وو، دوئ په راوتلو رډو سترګو ځواني نجلۍ ته کتل... په څېرو کې يې ګونځې ښکارېدلې.

په ولاړو کسانو کې یوه چیغه کړه !

ـتور کوډګر ناوخته شو !

تر څنګ ولاړ سړي په عاجزۍ وویل:

ـد پاچا عمر دې ډېر وي، په تور کوډګر پسې مو عسکر لېږلي دي، دوئ د سهار په خړه کې حرکت وکړ، اوس باید را ورسېږي، سپېره غره ته تګ، یوه ورځ مزل غواړي.

پاچا خپله اوږده چپنه ورټوله کړه، روان شو، پر تخت کېناست، ځلېدونکی ژېړ تاج يې له سره لیرې کړ، په خپلو اوږدو سپینو څنو کې يې ګوتې تېرې کړې. یوه شېبه غلی و، وروسته يې ډډ غږ د ماڼۍ په لوی او هسک سالون کې انعکاس خپور کړ:

ـکه زما په لور څه وشول، تاسو به تر تیغ تېر کم.

دولاړو درباریانو سرونه وځړېدل، په څېرو کې يې وېره ښکارېدله... وزیرانو خپل ژوند په خطر کې لېد.

یو ساعت نور هم ووت، له اوږدو شیشو څخه ماڼۍ ته ژېړه رڼا رالوېدلې وه، د درباریانو اوږدې زریني چپنې ځلېدلې.

د پاچا غوسه ورو ورو ډېرېدله، خولې يې ځګونه پيدا کړي وو او د خپلې اوږدې تورې تر طلايي موټ يې د ښي لاس ګوتې تاوې وې.
چوپه چوپتيا وه، کله کله به د نجلۍ لاسونو او پښو ته ور لوېدلي ځنځيرونه وشرنګېدل، چيغه به يې کړه او بېرته به بېسده پرېوته.
لمر په لوېدو و چې د ماڼۍ يوه عسکر د تور کوډګر د رارسېدو خبر ورکړ، پاچا ودرېد، وزيرانو د سالون لويې دروازې ته وچې سترګې نېولې وې، ټولو د تور کوډګر د راتلو انتظار ايست. شېبه وروسته يو زوړ سړی راښکاره شو، دی تک تور و، ګڼه ږيره يې درلوده ، پر نری غاړه پورې يې په خړسپينسي پيبلو وړو هډوکو ټال خوړ.
پاچا او درباريانو د احترام په ښه خپل سرونه ټيټ کړل، خو تور کوډګر مخ ور وانه ړاوه، لاړ او د نجلۍ تر څنګ پر کټ کېناست. ښه شېبه يې هغې ته وکتل، د نجلۍ اوږده بانه نېغ ولاړ وو، تر سترګو يې يوه توره حلقه راګرځېدلې وه او پر سرو شونډو يې سپين ښکارېده. تور کوډګر خپلې زړې خورجينې ته لاس کړ، د انسان ککرۍ، د پښو دوه اوږده هډوکي او يو خيرن جام يې راويستل، وروسته ودرېد، له ځان سره يې څه وويل او ترکټ څو ځله را تاو شو.
پاچا په خواره خوله وويل:
ـزه په تور کوډګر باور لرم.
تور کوډګر هغه ته وکتل، خو څه يې ونه ويل، هماغسې يې شونډې خوځېدلې...
دا سې کلمات يې تر خولې راوتل چې ولاړ خلک نه پرې پوهېدل.
د کوډګر شونډې تر ډېره خوځېدلې، بيا د نجلۍ تر څنګ کېناست، خورجينې ته يې لاس ور وغځاوه، يو سپين بوتل يې راويست. کله چې يې د بوتل اوبه په نقره يي جام کې واچولې، له جام څخه تور لوګی پورته شو، له دې سره د نجلۍ سترګې رڼې شوې، ځنځيرونه وشرنګيدل...تور کوډګر چيغه کړه!

ـ اې شیطاني اروا ! ته څه غواړې؟
د نجلۍ خوله له ځګونو ډکه شوه، تورو سترګو یې سوروالی پیدا کړ او شېبه وروسته یې سترګې سرو وینو ونېولې. نا څاپه یې له شونډو ډېر ناړینه غږ راووت، دې غږ په سالون کې د ولاړو کسانو زړونه ولړزول.
غږ وویل:
ـ تر ټولو بدمرغه انسان !
له دې سره د ځنځیرونو شرنګا پورته شوه، تور کوډګر په چټکۍ سره تر نجلۍ راوګرځید ، په لاس کې نېولې ککرۍ یې کښته پورته کړه، نامفهومه کلمات یې له خولې را ووتل. د نجلۍ رنګ ورو ورو خپل عادي حالت ته راوګرځېد ، سترګو یې توروالی پیدا کړ، شېبه وروسته بېسده پرېوته.
پاچا ور مخته شو ، د چپنې لستونۍ یې د خپلې لور پر خوله تېر کړ. بېرته په خپل ځای ودرېد
تور کوډګر وویل:
ـ د پا چا پر لور جادو شوی، نجلۍ هغه وخت رغېدی شي چې د نړۍ تر ټولو بدمرغه انسان ووینې.
پاچا یوه شېبه غلی و ، بیا یې وزیرانو ته مخ ور واړاوه او امر یې وکړ چې ترټولو بدمرغه انسان ورته پیدا کړي.
له لمر ختو سره ډولونه ودربېدل، جارچي په ښار کې کوڅه په کوڅه وګرځېد ، ده یو لوی ښکر خولې ته نیولی و او چیغې یې وهلې چې ترتولو بدمرغه انسان دې په دربار کې حاضر شي.
په ماڼۍ کې پاچا او وزیران بې خوبه او خواشیني ښکاربدل، په ټولو سرونه ځړېدلي وو او د تور کوډګر له خولې څخه نامفهومه کلمات را وتل...

د هوا له تودېدو سره عسکرو احوال راوور چې تر ټولو بدمرغه انسان يې موندلی دی. پاچا امر وکړ چې دا بدمرغه انسان دربار ته حاضر کړي. شپېبه وروسته په يوه کټ کې داسې سړی راوړل شو چې لاسونه او پښې يې نه وو ، پر مخ يې يو لوی پرهر (ټپ) ښکارېده او تر ډېره د غوښې يوې لوېې بوټۍ ته ورته و.

سړي وويل چې دی يو پوځي و ، له دښمن سره په جګړه کې يې لاس او پښې غوځې شوېدي او د مخ لوی پرهر يې هم د توري نښه ده.

د هغه د خبرو له ختمېدو سره ځنځيرونه وشرنګيدل، د نجلۍ سترګې سړي شوې او له خولې يې ځګونه وبهيدل. تور کوډګر د سړي د ايستلو امر وکړ او ويې ويل چې ده د ازادۍ په جګړه کې برخه اخيستې او تر ټولو نيکمرغه انسان دی. وروسته يې څه نامفهومه کلمات تر خولې را ووتل او نجلۍ ارامه پرېوته.

نيم سات نور هم ووت، بيا د يوې ښځې ژړا او کوکې واورېدل شوې، په سالون کې يوه ځوانه ښځه او درې خوار او ډنګر ماشومان ودرېدل،ماشومان ناروغه ښکارېدل ، دوئ د خپلې مور لمن ټينګه نيولې وه او وارخطا وو.

ښځې په ژړا کې وويل چې خاوند يې له غره څخه د خرڅلاو لپاره بوټي راوړل چې ځناورو وخوړ، اوس دوئ څه نه لري، دوه ماشومان يې له لوږې مړه شول، نورو ته يې يو مړ سپی موندلی دی، د هغه غوښه ور ته پخوي او ژوندي يې ساتلي دي. دوئ په يو ه وېرانه کې اوسي، يواځې ځلور ديوالونه دي، نه چت لري او نه هم دروازه، خو بيا هم ځوک کوم غرض نه ورباندې لري.

ځنځيرونه وشرنګېدل او د پاچا په امر ښځه او ماشومان له ماڼۍ ووتل.

تور کوډګر وويل:

_ژوند يې تريخ دی، خو بدمرغه نه شو ورته ويلای، ځکه ځوانه جانه ده، تر ستورو لاندې شپه تېروي او د پاچا له وېرې ځوک په سپکه نه شي ورته کتلای.

پاو وروسته یو په ونه لوړ بنیادم په سالون کې ودرېد ، ده ښکلې جامې اغوستې وې، له رنګه هم سپین و او په ظاهره د بدمرغۍ کومه نښه نه پکې ښکارېدله. دده په لېدو د پاچا او درباریانو په څېرو کې ګونځې پیدا شوې، خو تور کوډګر د خبرو اجازه ورکړه !.

د سړي سر وځړېد او له خولې څخه یې یو اځې یوه جمله را ووته !

ـزموږ خاوره پردیو لاندې کړېده او خپلواکي نه لرو.

ناڅاپه د ماڼۍ لویې شیشې ولړځېدې، دړې، وړې لاندې راولوېدې، له کټ څخه یو تور لوګی پورته شو، یوې ویروونکې چیغې په سالون کې انعکاس خپور کړ !

ـوسوځېدم !

لوګی په لمبه بدل شو او له لمبې څخه هم د ځناورو شکلونه جوړ شول، کله به یې د پړانګ کله د لېوه او کله هم د زمري بڼه خپله کړه، شېبه وروسته یوه وحشتناکه انګولا پورته شوه، یوې سپېنې رڼا ولاړ خلک اړ ایستل چې خپلو سترګو ته لاسونه ونیسي، چوپه چوپتیا شوه. د نجلۍ حیرانه غږ واورېدل شو !

ـپلاره ! زه مو ولې ترلې یم؟

تور کوډګر چیغه کړه:

ـتر ټولو لویه بدمرغي، د خپلواکۍ نه درلودل دي.

پــــای